

akademski list

broj 89* godina XXXII

PRESSING

www.pressing-magazine.rs

Studentsko pero
Studenti **roditelji**
Justinijana **Prima**
Dragan Aranđelović Arčić

ISSN 1451-1584

STRIPARNICA

UL. Milojka Lešjanina 1
Niš

tel.018/242-261

AKADEMSKI LIST **PRESSING**

Godina XXXII, broj 89 - jesen 2022.

Izdavač:

**STUDENTSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:
Dejan N. Kostić

Pomoćnici urednika: **Jovana
Kovačević, Jovan Živković**

Tehnički urednik: **Milena Lazarević**

Lektura: **Aleksandra Gojković, Ksenija
Stamenković, Aleksandra Stojiljković**

Redakcija: **Jugoslav Joković,
Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić,
Srđan Savić, Ivana Božić Miljković,
Marko Stojanović, Velibor Petković,
Aleksandar Nikolić Coa, Ivana I. Božić,
Stefan Marković, Vladan Stojiljković,
Aleksandar Đurić**

Saradnici u ovom broju: **Snežana
Đorđević, Nataša Spasovski, Jelena
Ilić, Nina Arsić, Jovana Savić, Nemanja
Ačimov, Darko Jotov, Mihajlo
Nagradić, Bogdan Živković, Nenad
Kostić, Nevena Petrović**

Sekretar redakcije: **Radica Opačić**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**
Telefon: **018/523418**
Fax: **018/523120**
E-mail: **siic.nis@gmail.com**
Internet prezentacija:
www.pressing-magazine.rs

Žiro račun: **310-159479-83**

List izlazi tromesečno

Štampa: **Kreativni centar print, Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Izdavanje ove publikacije i
realizacija projekta "Studenti
roditelji"
podržano je od strane Grada Niša.
Stavovi izneti u podržanom
projektu ne izražavaju nužno
stavove organa koji je dodelio
sredstva.

Uvodnik

Zašto?

Zašto?

Zato što su Nina, Jovana, Nemanja, Darko, Mihajlo, Bogdan, Nenad i Nevena velikani Studentskog pera.

Zato što i studenti umeju da budu roditelji.

Zato što je budućnost nekima blizu A(l)l nekima daleko.

Zato što je Justinijan bio i naš vladar.

Zato što je 5G mreža i juče i danas i sutra.

Zato što je Ara presingom autostopirao do Ginisa

Urednik

GLAVNI UREDNICI:
Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)
Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)
Dobrivoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)
Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)
Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)
Dejan N. Kostić od 2010. (br. 60-)

Sadržaj

strane:

6 - 19

STUDENTSKO PERO

Nina Arsić - Klošar

Jovana Arsić - Lepoto, dođi iz pakla i raja

Darko Jotov - Četvrtak uveče

Nemanja Aćimov - Gde boje postoje

Mihajlo Nagradić - Konj

Bogdan Živković - Ona

Nenad Kostić - Očevi i sinovi

Nevena Petrović - Razgovor s ocem

20 - 25

Studenti roditelji

I beba i diploma

Piše: **Jovana Kovačević, redakcija**

26 - 29

Veštačka inteligencija

A.I. - Koliko je budućnost blizu

Piše: **Ivana I. Božić**

28 - 32

Putevima rimskega imperatora (1)

Justinijana Prima

Piše: **Vladan Ž. Stojiljković**

33 - 35

Sve kontraverze mreže pete generacije

5g - stvarnost iza mita

Piše: **Snežana Đorđević**

36 - 38

Intervju: Dragan Aranđelović Ara

Borba za sreću kroz autostop

Piše: **Nataša Spasovski**

РЕЗУЛТАТИ КОНКУРСА STUDENTSKO PERO

Žiri književnog konkursa "Studentsko pero" u sastavu:

Aleksandra Gojković, novinarka, književna kritičarka i urednica Kulturne rubrike Narodnih novina
Aleksandar Kostadinović, književni kritičar i urednik Gradine i Velibor Petković, novinar i pisac,
doneo je sledeću odluku:

Prvu nagradu za najbolju priču ravnopravno dele **Nina Arsić**, sa odseka za Komunikologiju i
odnose sa javnošću, za priču "Klošar" i **Jovana Savić** za priču "Lepoto, dođi iz pakla i raja".

Drugu nagradu su podelili **Nemanja Aćimov**, student mašinstva, za priču "Gde boje postoje" i
Darko Jotov, sa odseka za Komunikologiju i odnose sa javnošću, za priču "Četvrtak uveče".

Treću nagradu dobio je **Mihajlo Nagradić**, sa Građevinsko-arhitektonskog fakulteta, za priču "Konj".
Žiri je doneo odluku da ove godine ne dodeli prvu **nagradu za poeziju**.

Drugu nagradu dele **Bogdan Živković** sa GAF-a za pesmu "Ona" i **Nenad Kostić** za pesmu "Očevi i
sinovi".

Treća nagrada za poeziju dodeljena je **Neveni Petrović** sa medicine za pesmu "Razgovor s ocem".
Kako stoji u obrazloženju:

"Među radovima pristiglim na književni konkurs "Studentsko pero" po kvalitetu su ove godine značajno
nad poezijom isprednjačile priče.

Tematski opseg priča kreće se od intimnih, emotivnih drama i problema uslovljenih socijalnom
nejednakošću, do evokacije prošlih vremena. Jedan broj autora izabrao je misteriju i trilerski zaplet.
U nameri da talentovane podstaknemo na dalje stvaranje, odlučili smo da dodelimo po dve prve i
druge nagrade i jednu treću.

Smatramo da se ove godine nijedna pesma nije visoko izdvojila svojom izvrsnošću nad ostalim
pristiglim pesmama zbog čega smo odlučili da ne dodelimo prvu nagradu. Očekujemo da pesnički
glasovi nagrađeni drugom i trećom nagradom i u budućnosti ponude stihove koji svojom
autentičnošću bude pažnju."

Na drugom po redu konkursu "Studentsko pero" ove godine pristiglo je skoro 200 prijavljenih radova.

Još jednom **hvala svima na učešću i čestitke pobednicima**.

Vidimo se na trećem konkursu Studentsko pero koji će biti raspisan krajem tekuće godine.

Klošar

Pogrbljenu telesinu vukao je pustim ulicama. Noć je gutala grad. Kroz gustu i hladnu izmaglicu probijala se mesečina. Podigao je pogled ka zvezdanom nebu i kroz drljave trepavice prepoznao sazvežđa: „Velika kola, Mala kola, Beli medved...“ - kidalo mu se iz suvog grla - „Jupiter, Danica... Danica...“ Nešto ga je steglo u grudima. Zagrcnuo se, a oštra bol poput munje prostrujala mu je telom sekući ga na bezbroj komada. Pokušavajući da se sastavi nastavio je da nabraja: „Jupiter, Saturn, Uran, Danica,... Danica...“ Zaplitao je jezikom kačeći se za istu zvezdu. Ni sam nije znao zašto je bio opsednut zvezdama. Na ulici su ga njegovi retki poznanici oslovljavali sa gospodin Astronaut. Nije se bunio. Ionako je bolje bilo koje ime nego bezimeni.

Ovog puta iz grla mu se oteo urlik: „Danicaaaa...!“ Besciljno je pojurio bežeći od aveti koje su nicale ni od kuda noseći na hiljade nedefinisanih strahova. Noge su mu odrvenele. Umoljčano trulo prnje ga je pritiskalo ograničavajući mu pokrete. Osećao se zarobljeno poput užegle ribe u zarđaloj konzervi. Tako je i smrdeo. Pokreti su mu bili tromi, teški i neujednačeni. Kao strašilo posle oluje ili ranjena zver tumarao je ulicama drugujući sa psima latalicama i ofucanim mačkama. Prošlo je dosta od kad se nije pošteno okupao. Skoro da je zaboravio kako izgleda topla postelja i krov nad glavom. Za razliku od drugih burazera nije imao svoj omiljeni most, staru šupu

ili olupinu auta gde bi prespavao. U ovom belom svetu sve što mu je bilo potrebno bilo je nebo nad njim sa zvezdom Danicom.

Pokušavajući da održi ravnotežu sudario se sa metalom prevrnutog kontejnera i stropoštao se preko gomile razbacanog đubreta. Zardžali ekser iz napuklog đona cokule zario mu se u petu. Nešto toplo i lepljivo klizilo mu je među prstima i grejalo ga. Stisao je usne načičane krvavim krastama, a jauk mu se zaledio negde u grlu. Svedok užasne boli koju je trpeo bila je jabučica koja je nervozno podrhtavala između nabreklih žila na njegovom širokom vratu. Sklupčao se, obavio kolena čvornovatim rukama i utonuo u mrak. To je bila jedna od onih vedrih a hladnih noći koje prethode kijametu.

Dve prilike ogrnute narandžastim vindjaknama probijale su se kroz snežni vrtlog. Puštali su ispred sebe kamion gradske čistoće, a onda brzo praznili kante za smeće u kontejner, praveći veliku buku. Psi su ljuti na sebe, na život i ceo svet.

„Zar i danas?“ - negodovao je brka.

„E, pa, Nova godina je za gospodu, a ne za nas obični.“

„Ma ne zevaj, ja još ovu turu i begam... Kidam... Mene čeka Monika, ti guraj ako si budala.“ Kroz guste pahuljice ugledali su nakostrešenu spodobu. Prilika koja se nazirala između razbacanih kesa i starudije se pridizala, nespretno zauzimajući poziciju za napad.

„Stoj!“ - povikao je jedan od čistača, obraćajući

se i vozaču kamiona i čoveku koga je ugledao. Svitalo je. U igri senki neznanac im je izgledao još strašnije. Iscerio je okrnjene i požutele očnjake kao vuk posle krvave borbe. Ispuštao je nedefinisane zvuke dok mu je iz očiju kuljala vatra.

Sve što se dalje dogodilo posledica je instinkta, a ne želje i pameti. Čistači su se dali u beg, slabi pred naletom besa i divljine. Njihov slučajni protivnik u poslednji čas je dograbio šipku kamiona, pa se pripio uz ivicu kontejnera tako da ga vozač ne opazi. Truckava vožnja, miris benzina i toploata zahuktale mašine doneli su mu kratkotrajno olakšanje.

Deponija na koju je stigao bila mu je dobro poznato mesto. Ponekad je tu mogao da pronađe i nešto korisno. Stari kaput, buđavi hleb, šlem ili ako je imao sreće još nosive čizme ili cokule. Dublje je zario petu u hladno gvožđe. Na licu mu se pojavio osmeh umesto užasa. Svestan da je još uvek živ, nastavio je da prevrće trulež i lom. Nailazio je na stare flaše i konzerve. Prislanjao ih je uz ispucala usta, pa

izvrtao tražeći nešto da utiša gladnu utrobu. Zavijao mu je stomak, zavijao je veter, zavijalo je i nešto duboko u njemu. Dublje je navukao kapu na oznojeno čelo. Zgrabio je ivice kaputa, pa ih preklopio pokušavajući da se zaštiti od navale hladnoće. Podigao je pogled ka nebū tražeći Danicu. Ukažala se samo belina...

Sve što se dalje dogodilo samo je statistika. U sutrašnjim novinama izašao je članak u kome se navodi da je na niškom Novom groblju pronađeno telo još jednog beskućnika koji je nastradao od promrzlinu. Vlasti i novinari odustali su čak i od pokušaja da saznaju o kome se radi. Jedino što su naveli je da je telo nađeno na mermernoj ploči groba gde počiva Danica Obradović, nesrećno nastradala devojčica još pre dvadeset godina. Neki su komentarisali „Jadno dete, klošar našao da joj skrnavi grob“. Drugi su pak kritikovali vlast pozivajući je da vrši veću kontrolu opasnih uličnih kriminalaca... Udruženja za zaštitu ljudskih prava tražila su pomoć za beskućnike... A samo retki burazeri su znali da je Astronaut pronašao svoju Danicu.

Lepoto, dođi iz pakla ili raja, svejedno

Sa kosom preko lica i haljinom belom poput ničega, nisi mogao razaznati da li je anđeo ili đavo. To sam pomislio kada sam prvi put ugledao Anabel Li. Stajala je tamo, na uzvišenju usred livade, do kolena utoru u travu, a niz telo su joj klizili zraci sunca koje tog dana, u stvari, nije ni provirilo kroz oblake. Pokušavao sam da opišem taj trenutak, obično zastajući nakon prvog sloga onih reči za koje sam verovao da su dovoljno dobre, nikada ih ne izgovarajući sasvim jer bih shvatio da su one ništa u poređenju s tim kako se zapravo to zbilo. Za trenutak, verovao sam da je ona samo plod moje maštete, ali tu misao oduvao mi je vetrar kada je pomerio kosu s lica tog misterioznog stvorenja i pokazao mi njene oči.

Nasmešio sam joj se, ona je uzvratila osmeh, blesnuvši nakratko svojim izduženim očnjacima, onda je kosa ponovo prekrila lice. Kada ju je sklonila svojom belom šakom, shvatio sam da je ona jedno božansko biće.

Možda sve ovo zvuči kao uvod u priču o nekakvoj vili ili veštici, ali ničeg osobitog niti magičnog nije bili u vezi s Anabel Li. Osim tendencije ka destruktivnosti, njene zavisnosti od alkohola, cigareta, heroina i amfetamina (zbog čega je ludo želeta da promeni svoje ime u Kokaina). Ipak, možda se ta magija ogledala u njenoj zlatnoj kosi, koja se tako lepo mešala sa suncem; u njenim očima kojima je znala da raspori moju dušu i da gleda kroz mene; u njenim usnama koje sam voleo, oh, kako sam voleo te

usne u obliku srca. Anabel Li je bila ruža među koprivama: njen život je zavisio od terapije stimulansima; svuda po telu imala je ožiljke od obračuna sa samom sobom; često je umirala, svaki put sve tiše i sve neprimetnije. Nosila je jedan mali pakao u svom mozgu, telu, duši i ja sam znao da će svakim sledećim korakom biti bliže tom paklu. Osim toga, sve u vezi s njom bilo je normalno.

Kada sam je prvi put sreo, nakon što se osmehnula, okrenula mi je svoja leđa, toliko koščata, onakva kako bi izgledala leđa anđela s otkinutim krilima, i krenula gipko da korača kroz travu, milujući šakama glave cvetova. Zastala je i okrenula se, kao da me poziva da pođem za njom. Ja sam pošao kao sireninom pesmom opijen.

„Ovo cveće”, progovorila je svojim indikolitnim glasom, i dalje dodirujući livadski korov, „to su moja deca”. Pogledala me je sa namrštenim izrazom lica i poluotvorenim ustima, a onda se glasno nasmejala, izvadila paklicu cigareta iz dekoltea i stavila jednu između usana.

To je bio tek dašak vетra u tornadu Anabel Li, normalan onoliko koliko to kod nje može biti. I voleo sam tu njenu normalnu stranu. Voleo sam to kako su njenu knjigama oblikovanu dikciju i savršen jezik trapavo krasile male gororne mane, to što je svako malo bacala pogled ka nebu, a samo sam ja znao da se tako zahvaljuje univerzumu o kojem je toliko volela da govori. Verovala je da neizmerna sreća, koja ju je pratila u životu, čini to zato što je rođena u znaku Strelca. Voleo sam čak i to što je na svakoj kutiji svojih cigareta crtala srca, negde je pročitala da je to mali gest ljubavi da se proprati kancer.

Uprkos svemu ovome, Anabel Li je bila tužna osoba. Ništa manje, niti šta više od proste tuge nije činilo moju dragu. Ta tuga bila je deo nje, isto koliko i njena krv i njeno meso. Zbog nje sam postao uveren da ima onih kojima mesto nije ovde, na ovom svetu, i da oni boluju upravo od te neizlečive tuge.

Jedne večeri sam je nosio do kuće. Iz bara, pa niz ulicu, kroz koju je izgledala lepše nego ikada, sa svojim čutljivim očima i gustom krvlju koja joj je tekla iz desne nozdrve, pa niz zube i preko usana. Nije govorila. A imalo je o čemu da se govori. Uneo sam je u kuću i odlučio da

ću čutati i ja. Možda bih lagao ako bih rekao da je spavala, a možda i ako bih rekao da nije, jer kada je progovorila, dok sam je spuštao u krevet, zvučala je onako kako zvuči kad god je na kokainu, a Anabel Li je volela da budna sanja na kokainu.

„Ne ostavljam me”, rekla je. Telo joj je bilo položeno na krevetu, ali rukama i nogama se i dalje čvrsto držala za mene.

„Dolazim”, pošao sam da se odvojim od nje, ali me je obgrnila oko struka i povukla tako da sam kolenima pao na krevet. Ponovo mi je rekla da je ne ostavljam. U njenom glasu sam takođe mogao čuti sve što je sebi te večeri uradila, ali i da osetim kroz nagle trzaje njenog tela. Te večeri nešto je bilo drugačije nego inače i za trenutak sam pomislio da će svoju Anabel Li izgubiti od ruke kokaina i ekstazija, ali onda je ona nastavila da govori:

„Ako me ikada ostaviš”, nasmejala se na taj svoj kondicional. Nasmejala se zato što je znala da to nikada neću učiniti jer zavoleti nju isto je kao i sklopiti pakt sa đavolom. „Ako me ikada ostaviš i nebo se ne sruši, sunce ne pukne i zemљa se ne otvorí, zapaliću sebe pred svima i dok gorim, govoriću kako me nigde ne peče onoliko koliko me je peklo u grlu kada si ti otišao, zatim će pucati sebi u grudi toliko puta da svi mogu da vide moje golo i mećima ispunjeno srce, kako visi iz mene ali i dalje kuća, zato što ga ne boli onoliko koliko ga je bolelo kada si ti otišao. I preživeću samo da bih se utopila, a onda isplivala i rekla svima da u vodi nije bilo teško disati onoliko koliko je bilo teško disati u suzama kada si ti otišao.” Okrenula se i zaspala. Mnoge noći proveo sam budan u strahu za njen život, ali te noći po prvi put strahovao sam za sebe. Iako nikada nisam pomislio da ostavim Anabel Li, ne mogu reći da nisam mislio kako bi život bez nje bio mnogo lakši nego život s njom. Nakon njenog malog mazohističkog govora shvatio sam da me mnogo boli svaki put kada se ovako nešto dogodi: mrzeo sam njena kasna vraćanja kući, njeno provociranje na svađu u trenucima dok radimo, odmaramo, putujemo ili pijemo vino; mrzeo sam njeno plać i njeno jecanje, kao što sam mrzeo i sve te prahove, tablete i špriceve u fioci njenog noćnog stočića. Izluđivalo me je to što bi me

nakon takvih noći probudila ujutru i pitala da li bi mi smetalo da nabavi kućnog pacova ili rastprostre šator u dnevnoj sobi. Mrzeo sam taj mali raj u našem paklu jer to je bilo ono što me je uz nju držalo.

Prošlo je mnogo godina otkad sam ostavio Anabel Li. Mnogo više nego što sam proveo s njom. Dobro se sećam tog dana. Na njega me podseća jedna od malobrojnih sačuvanih uspomena – njena poema o samoubistvu. Pored svega ostalog, Anabel Li je bila i pisac. Jedan od onih pisaca koji ne pišu, ali bi mogli daleko da doguraju samo kada bi svaki put zapisali to što su zamislili. Jedino njeno delo glorifikovalo je samoubistvo jer to je bila njena zona komfora. Dugo sam verovao da je sanjarila o tome da se baci s mosta u beloj haljini, jer volela je bele haljine. Isto tako, verovao sam da je religiozno volela crvenu boju zbog toga što je pušila crvene paklice marlbora. Razuverila me je tog dana, kada sam je pronašao u kadi obučenu u istu haljinu koju je nosila na dan našeg prvog susreta, samo što haljina ovog puta nije bila andeoski bela, već đavolje crvena od krvi iz njenih vena. I tada sam shvatio: onog dana, kada sam je prvi put video, problem nije bio u mojim očima. Zverski zubi u njenim ustima nisu bili plod privida, već je problem bio u njenim božanskim očima, zbog kojih nisam shvatio da je Anabel Li đavo. Kada sam u bolnici saznao da je preživela, ostavio sam je.

Otišao sam iz grada na par meseci. Mnogi su mi govorili da su je viđali kako leži ispred vrata naše, nekada zajedničke kuće, a neki su je čak zaticali kako vrišti u dvorištu. Viđali su je i na magistralnim putevima kako šeta i kako ide ka brdima. Nosila je bele haljine. Ja sam se pitao da li su ljudi stvarno viđali Anabel Li ili samo njenu nemirnu dušu koja luta. Kratko nakon što sam prestao da dobijam glasove o njoj, vratio sam se kući.

Nikada je više nisam video, mada sam želeo. Nedostajala mi je i vraćao sam se tom našem malom raju, ali Anabel Li nikada nije bila тамо. I razumeo sam da njoj ni u kakvom raju nije bilo mesta, ali skoro da sam slutio njen prisustvo kad god bih pustio onu našu staru stvar uz koju bismo samo plesali i plesali. Uz tu pesmu dolažila je ona i samo tada mogao sam da se setim

koliko je mojim očima prijalo kada je pogledam.

Kap vode je skliznula sa slavine u kuhinji pravo u punu činiju, a ja sam začuo visoki ali tiki zvuk klavira i kada sam nakon treptaja otvorio oči, video sam nju kako стојi u dnevnoj sobi. Ponovo sam trepnuo u neverici i nije je bilo. Ponovljeni zvuk klavira sa sobom je vratio nju, ovoga puta priljubila se uz moja leđa, isprepletala je svoje prste s mojim, ali kada sam se okrenuo nije je bilo. Klavir je utihnuo. Još jedan ton i njen osmeh. Sobe su odjednom poprimile bele i plave nijanse, kao da su se neki oblaci uvukli kroz stare prozore. Anabel Li ležala je na kauču. Bela haljina zadigla joj se ponad kolena i šakom je prolazila kroz svoju zlatnu kosu gledajući me pravo u oči. Posegao sam rukom ka njoj, ali ona je tada već plesala po tepihu. Pomislio sam da su njeni koraci ti koji sviraju klavir. Ponovo je nestala. Začuo se zvuk njenog smeha i ugledao sam je kako se penje uz stepenice, gledajući u mene preko ramena s kog joj je spala bretela haljine. To me je podsetilo na dan kada sam je upoznao. Muzika je odjednom stala, začuo sam automobil kako prolazi pored kuće i osetio da mi je hladno.

Jedan prozor je bio otvoren, iako se ne sećam da sam ga otvorio. Shvatio sam da je svet stvaran onoliko koliko Anabel Li nije. Tada sam sebi priznao da mi je nedostajala. Nedostajao mi je svaki položaj i svaki pokret njenog tela. Oblio me je znoj. Nedostajao mi je taj lepi um. Uhvatio sam se za glavu. Klavir je ponovo počeo da svira samo što su tonovi ovog puta bili duboki i sablasni, kuća je bila kao okrećena u crveno, bilo je vrelo kao da je gorela, a Anabel Li se vukla po podu u hodniku. Gušila se. Zatim je sela uz kuhinjski sto, zabila sebi iglu u venu i zastenjala. Nedostajale su mi te igle, nedostajao mi je njen plač. Klavir je postajao sve glasniji. Stavio sam šake preko ušiju ali to nije pomoglo da ne čujem Anabel Li kako priča, smeje se, plače i vrišti. Pao sam na kolena i zaridao, a onda je sve utihnulo i poprimilo boje stvarnog sveta. Ponovo mi je bilo hladno.

I sada sedim i razmišljam kako mi ni sa jednim nazovi anđelom nije bilo kao u paklu s mojom Kokainom. Zato, Anabel Li, ako čitaš ovo, lepoto, dođi iz pakla ili raja, svejedno.

Darko Jotov
druga nagrada za priču

Četvrtak uveče

Mrak. Tišina. Mir. Tačno je 2:33 ujutru. Kucanje. Škripa brave. Škripa kvake. Otvaranje vrata. Koraci na stepenicama. Jako lupanje srca. Hladan znoj. Raširene zenice. Nepomičnost. Oduzetost. Klecanje kolena. Tihi uzdah. Trčeći korak. Otvaranje vrata. Oči u oči. Borba. Glasan vrisak. Zatvaranje vrata. Koraci na stepenicama. Škripa kvake. Zatvaranje vrata. Tačno je 2:40 ujutru. Tišina. Mrak.

Gde boje postoje

Jurnuli su među drveće ne bi li se na vreme sklonili, grmelo je i nad njihovim selom sevalo dok se dečak od nepunih sedamnaest godina sa svojom mlađom sestrom našao u šumi na obodu sela.

"Mavko, gde idemo?" - razvlačio se glas malecne devojčice koja je pokušala da hitrim koracima prati brata koji ju je držao za dlan.

"Čula si grmljavinu, uhvatiće nas kiša ako se ne skutimo negde dok ne prođe. Idemo u kućerak nakratko." U glasu mu se čula iritacija, mada je ona ipak bila premlada da bi je primetila.

"Ajmo kući! Mama nas čeka da donesemo vodu."

"Jel hoćeš da kući dođemo skroz blatnjavi? Tata će opet po prut da me šalje. 'Ajde, za mene, da sačekamo da prođe.'

Marko se sada pogledom osvrtao po šumi, kao da traži orijentir. Blago je usporio i olakšao sestri da ga prati, a u daljini je i dalje tutnjalio i grmelo.

"Kućerak! Kućerak! Ku..." - zapevala je glasno, a brat joj je brzo rukom pokrio usta.

Kleknuo je pored nje, a oči su mu se razvedrile i nasmejao se, stavljajući prst ispred svojih usana. "Moramo tiho, da ne oteramo Slavuje. Prošli put smo ih slušali ceo dan dok se Žuća nije razlajao. 'Ajmo polako'" - rekao je lagano sklonivši ruku sa njenih usta, a ona se nestashi no nasmejala i nekoliko puta klim- nula glavom.

"Ne verujem da pamtiš kada smo brali sa mamom i tatom ovde pečurke, ipak si bila mala."

"Nisam mala! Znam pečurke. Bile su žute i velike, ljute bele.." - nastavila je da uz malu pomoć svog starijeg brata nabraja sve jestive pečurke kojih se seća, mršteći se i menjajući

glas na one koje joj se nisu baš svidele u prošlosti.

"Kada ćemo ponovo da idemo u pečurke?"

"Mora da padne kiša, one porastu posle nje kada je sve vlažno."

"Možemo sutra sa mamom! Dok tata dimlja meso! Grmi, znači kiša." Uzbuđeno je poskočila.

"Meso se ne dimlja, ono se dimi ili puši. I ne znam kada ćemo sledeći put u pečurke. Eno ga kućerak!" U polučućnju je prstom pokazao na sitnu drvenu straćaru, kao pustolov koji je naišao na sveti gral, sa mistikom u glasu.

Pustio je ruku sestri i ona je pojurila u susret onome što je svakome ko ne poseduje dečiji um izgledalo kao nezgoda koja čeka da se desi. Mešavina zaostalih komada drveta, tkanine i metala stvarala je kućicu ne veću od nekoliko kvadratnih metara. Brat je oslušnuo oko sebe pre nego što je pažljivo otkačio kuku sa vrata i uverio se da se nekoj životinji nije u međuvremenu svidelo njihovo malo sklonište.

Uza zid stajala je drvena klupica, a umotano i vezano za plafon nalazilo se čebe koje je sestra jedva mogla dohvati ukoliko se uzdigne na prste. On je ipak morao da se savija, jer se "kućerak" naizgled smanjivao iz godine u godinu, a sa njime i još mnogo, mnogo toga. Na zardalom ekselu zakucanom u zid pored vrata, visila je torba sa metalnom kutijom, a u njoj hrana koja se ne bi lako pokvarila i mali zamotuljak novca do nje. Sušeno meso i voće, tvrdi keks, i mešavina oraha i lešnika su je ispunjavali. O istom ekselu visila je takozvana "tikva" za vodu, napravljena od stiropora, a do nje su zakačili i one koje su sa sobom doneli.

Sestra je odmah krenula da jede orahe, na šta joj je brat uzeo kutiju sa hranom i držao je iznad njene glave. Ovaj pokušaj da se spasu orasi bio bi mnogo uspešniji da je plafon bio viši ili da on nije udario glavom u plafon tolikom silinom da se cela kućica nagnula ulevo za nekoliko centimetara.

"Daj orahe!" - zakukala je sestra, žustro mlatarajući rukama.

"Uvek ih sve pojedeš i posle ti bude loše, ne moraš sve odjednom."

"Baka mi uvek daje da ih pojedem koliko hoću! Tužiću te mami!" - uzniknula je svom snagom jedne šestogodišnjakinje.

Brat joj je ponovo stavio ruku preko usta i podsetio je na slavuje. Rukom je pritiskao čvorugu na glavi, a jednim prstom te iste ruke je pokazivao naviše. Na ovo se kroz ljutnju malo nasmejala, jer je izgledao kao vrlo zburnjeni jelen.

U daljini je još grmelo, ali se sevanje munja više nije video.

"Stvarno ne znam šta se desilo sa ovim slavujima, moraćemo da budemo jako, jako tihi da bi se vratili." Namignuo je sestri i krenuo da prebrojava zalihe hrane i umotane novčanice. "Šta to vadiš? Hoću i ja!"

Brat se s mukom zamislio i češkao svoju amatersku bradu dok je radio mentalnu matematiku. Na kraju se okrenuo ka njoj i zagledao se na sekundu-dve blago zabrinutim pogledom. Na kraju je izvadio tri lešnika i pružio ih sestri. "Možeš da mi pomogneš sa računanjem, ova tri mi se baš ne uklapaju. Ako bi samo neko mogao da ih izgricka sada, mnogo bi mi pomogao." Ovo prenemaganje u njegovom glasu je bilo dovoljno da bi hitro uzela lešnike i počela da ih gricka kao nekakva veverica.

"Idem da brzo napunim vodu, odmah se vraćam." "Idem i ja!"

"Ne može!"

"A što?" - zabacila je glavu unazad i odužila slovo "O" na barem 5 sekundi.

"Možda krene kiša, nemoj da kisneš. Ja ću brzo, dok primetiš da sam otišao, ja sam već tu." Na ovo je slegla ramenima, danas joj nije dan za zabavu.

"Treba mi i neko, neki jak i verni vojnik da čuva našu tvrđavu, naše blago" – rekao je pokazu

jući na nekoliko izrezbarenih životinja u čošku kućice – "i treba mi neko jak i od poverenja." Na ovo se sestra uspravila i ponosno stavila ruku na čelo u vojnički pozdrav.

"Znao sam da mogu da se oslonim na tebe. Ali moram i nešto u poverenju da ti kažem. Ali moraš da zadržiš za sebe!" Sestra je krenula da sa kezom na licu uzbuđeno klima glavom do te mere da su joj šiške letele.

"Pamtiš kako si rekla da bi volela da ideš sa nama u grad sledeći put? Pričao sam sa mamom i tatom, i idemo uskoro tamo. A hvataćemo i prečicu preko brda da uzmemo neku pećurkicu. Ići ćeš i ti ovaj put!"

Sada je izgledala kao da će se svakog trenutka odvojiti od zemlje i poleteti. Zagrlila ga je i stisnula iz sve snage.

"Hvala, hvala! Sve ču da te slušam!"

"Velim i ja tebe... Odoh po vodu, čuvaj kućerak."

Napustio je kućicu i ispravio leđa uz čujno krckanje kostiju i prebacio tikve preko ramena. Zatvorio je oči, udahnuo duboko, i uputio se ka šumi.

Voleli su da se jure i igraju, a od zaostalih parčića drveta grade njihovu kućicu. Skakali su od sreće kada su im roditelji odjednom dozvolili da sagrade njihovu malu kuću, a otac im je u tome čak i pomagao. Nije bio oduševljen krajnjim izgledom i njenom otpornošću na vetar, ali im je uz nagovaranje majke dozvolio da je sagrade kako su oni hteli. Komšija koga su znali po nadimku Rade Drvorezac je voleo da im pravi figurice životinja od drveta. A oni bi zauzvrat bili njima oduševljeni kao deca koju nikada nije imao.

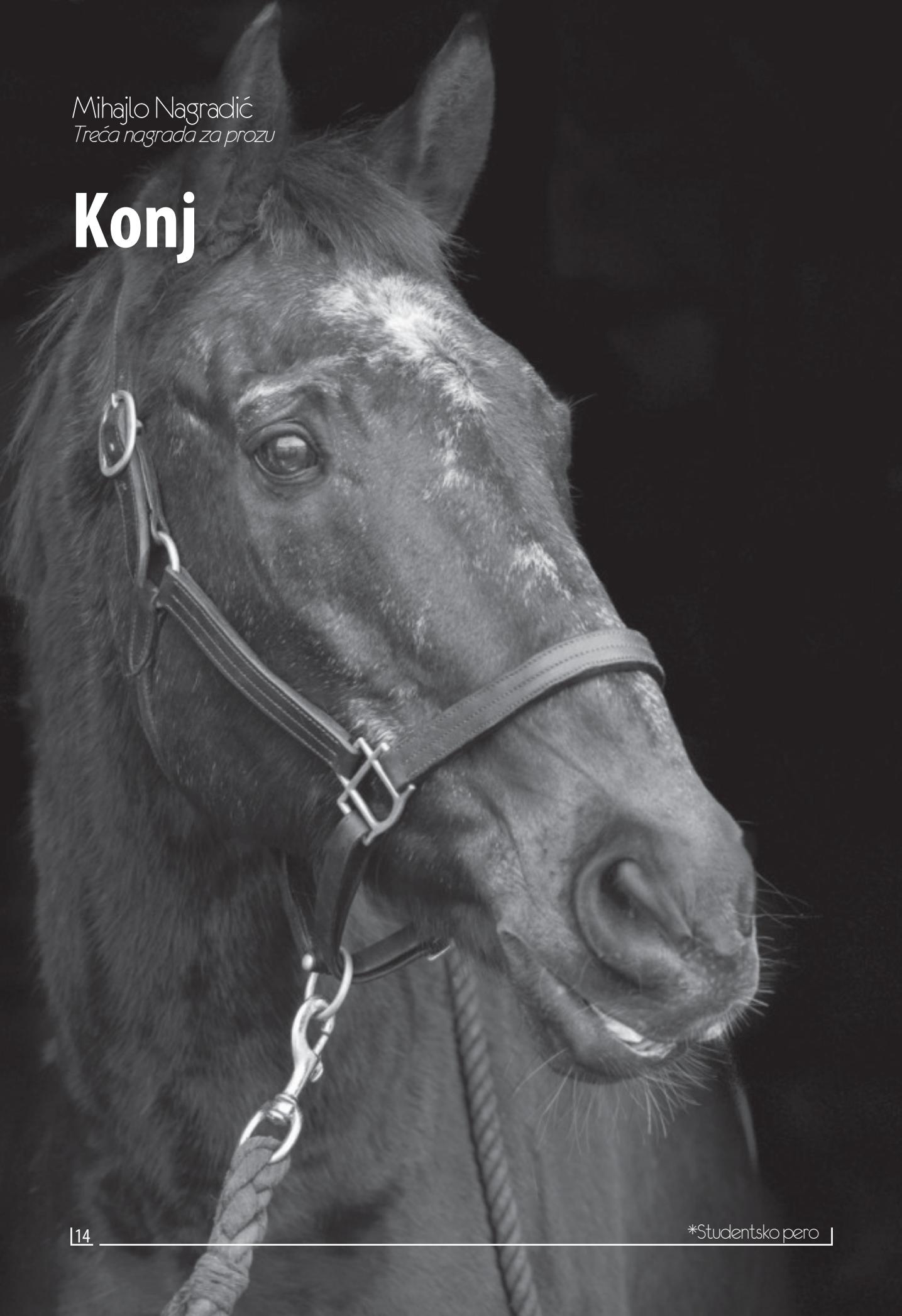
Pažljivim hodom, sa mnogo osrvtanja, našao sa na obodu sela i mogao da ga vidi. Tu su nekada skakali i igrali se, slavili i svađali se.

Mogao je da primeti kako mu boje nestaju iz vida, a stomak mu se grči i podrhtava, dok sve što je ostalo od sada sivog sela nisu bile boje plamenova koje su se uzdizale nad njim i uniforme vojnika koje su ispunjavale ulice i avlige. Pokoji pucanj je i dalje grmeo, a njegovo sevanje se video nad selom.

Ovde smo nekada živeli mi, ovo je mesto gde su boje nekada postojale.

Mihajlo Nagradić
Treća nagrada za prozu

Konj

Rođen sam u jednom malom selu na severu Bosne, nekad u vreme kad je ceo svet ratovao, klapao, gladovao i silovao. Kažem „nekad“ jer je majka govorila da sam rođen 1941, matičar je zapisao 1942, a komšije govorile da sam možda i malo mlađi. Ja sam verovao majci, jer valjda ona zna kad me je donela na svet. Ipak, nisam uspeo tu informaciju da proverim jer je umrla pre nego što sam ja naučio da sastavim takvo pitanje. Oca nisam zapamtio uopšte, njega je odnela neka bolestina odmah nakon mog rođenja. Bilo je tad mnogo bolesti, znam, pričaše mi stari, a sećam se i ja pomalo. Tifus je nosio i mlado i staro, a nije mnogo drugačije ni sa tuberkulozom bilo. Šta ćeš, preživeo je ko je mogao da potegne najjače i izdrži najviše batina, baš kao neki konj.

Otac mi je u zaostavštinu ostavio ime Ratko, mati koja me voli, stariju braću sa snahama, i imanje koje treba da se održava. Pred kraj rata u selo dođeće četnici sa popovima. Mnoštvo njih. Imao sam oko tri godine kad su stigli, a posle su mi pričali da je bilo 12.000 vojnika i preko 200 popova, uputili se negde na sever. Smešteni su bili odmah pored seoskog groblja na prostranoj livadi, u blizini škole. Pošto je rat trajao već nekoliko godina, bilo je mnogo nekrštene dece, a i crkva je bila spaljena. Dobili smo obaveštenje da oni koji žele da krste decu treba da dođu i da će ih popovi krstiti bez naknade. Sećam se malo tog događaja. Kum me drži u naručju a ja uporno pokušavam da se istrgnem i da ga ugrizem za ruku. Krštava mene pop i upita majku za ime, veli ona da se zovem Ratko. On poče da je kudi i galami.

- Kakav Ratko, ko mu dade takvo ime, ženska glavo? Dosta nam je rata. Kad je rođeno ovo čeljade? – ljutito pita pop majku.

- A rođen je krajem novembra nekad, na dan kad je bombardovan Dobojski ratnik. Mi smo taj dan pokrivali kuću i volovima čekićali zube. Ratko se zove, pope, po đedu svom. Ocu mu je pokojnom to bilo lijepo ime pa mu ga je nadenuo.

- Dobojski bombardovan na Svetu Petku pre tri godine, biće da je tad. Bog sam mu je dao ime, pusti sad i oca i đeda. Jel' vi to hoćete da prouñete dete tim imenom? Čuj, Ratko! Ratko biti neće. Od sad je Petko. Vodi ga kući i obriši mu to lice sav se uslinio!

I tako ja postadoh Petko. Mati umre ubrzo nakon toga, a ja ostadoh sa braćom i snahama da čuvam volove i jedem kuruzu. Već od pete, šeste godine sam krenuo da vodim krave na ispašu, vršem pšenicu sa starijima, i da idem u šumu po drva za ogrev. Imala su braća dobre mašine i alate, ali nismo zarađivali preterano. Hleba, kuruze i vode je uvek bilo, ali je moralio i da se radi. Po čitav dan. Povuci, potegni, izdrži, i čuti. Volela su me braća, ali nema ljubavi kao majčine i očeve, a ja sam takvu osetio samo nakratko. Završio sam tri razreda škole i dalje mi nisu žeeli plaćati knjige, a i trebala je radna snaga na njivi. Ja za drugo i nisam znao, ali sam jako voleo školu, druženje i učenje. Jedan me je seoski gazda puno voleo i obećao mi da će mi on platiti knjige i sveske, ali da mu to kasnije odradim na proleće. Tako je i bilo. Braća nisu bila baš presrećna zbog te pogodbe ali je meni bilo milo. U jednoj sam svesci pisao sve, pa posle u noć, nakon svih obaveza i poslova, pod svećom sam obnavljao sve to gradio. I tako sam izgurao još tri razreda u školi koja se nalazi u drugom selu, sedam kilometara udaljenom. Naravno, išlo se peške, a po povratku iz škole odmah na posao. Tako je to kad ste odmalena upregnuti, baš kao neki konj.

Radilo se puno, odmaralo se malo, išlo se na igranke, i pevalo iz grla kad sam malo stasao u dečkića. Ja sam uglavnom radio sa volovima i zbog toga su me svi poznavali, što u selu, što u okolnim mestima. Nije bilo posebno plaćeno, ali nam je to bio jedan od glavnih prihoda u kući, tako da je sva odgovornost bila na meni da to radim kako treba, ma koliko bilo teško. Povuci, potegni, izdrži i čuti.

Ubrzo je trebalo da idem da služim vojni rok, kad sam u Derventi upoznao devojku po imenu Rubil Ljubica. Bila je Hrvatica prelepog, rumenog lica i vitkih nogu. Zaljubili smo se za tili čas i počeli da provodimo svaki slobodan trenutak skupa. Ja sam uglavnom preko nedelje radio, ali bih vikendom uspeo da izdvojam par sati da odem do Dervente da se vidim s njom, samo da se zagrimo i poljubimo. Ljubica me je jednom takvom prilikom pozvala da idemo kod nje u selo da upoznam njenu baku s majčine strane. Rekla je da bi baka baš

volela da me vidi, po priči joj se činim kao jako pošten mladić. Pristao sam. Obukao sam ono najnovije što sam imao, mada je i to bilo malo poderano ispod miške, sećam se. Otišli smo, upoznali se, bili posluženi lepo i onda me baba upita:

- Kak'tebi ono bi ime, dobri moj mladić?
- Zovem se Petko, bako – odgovorih ja uzbuđen što će sad moći da se predstavim u najboljem svetlu. Imao sam veliku želju da ostavim dobar utisak.
- Aha, dobro, dobro – reče baba. - Lip ti je ovaj mladić, Ljube moje, samo... konjsko mu je to ime.

Ljubica pocrvene i spusti pogled. Baba nastavi da pilji u mene nekako zločudno, a ja ubrzo shvatih da opet moje ime ne valja nekom, i pored sveg mog truda. Pa šta i da je konjsko? Jel' su konji manje vredni?

Posle ovoga sam Ljubicu video samo još jednom, onda sam otišao u vojsku i nikad nisam dobio pismo od nje. Ne znam da li je bilo sramota ili jednostavno nije želela da ima konja za muža, ali u redu. Povuci, potegni, izdrži i čuti.

U vojsci sam bio vozač, ali sam pored toga radio i sve druge poslove. Nadređeni su odmah videli da sam voljan raditi i da mi lenstvovanje ne odgovara, pa sam zbog toga često utovarao džakove brašna, kosio, malterisao, i vukao kako za sebe tako i za druge. Mnogi su me poštovali zbog mog rada, ali su mnogi to i iskorisćivali. A ja, jadan, šta će, za drugo nisam ni znao.

Po povratku iz vojske sam otišao za Srbiju i tu se zaposlio na železnici kao običan fizikalac. Radio sam na utovaru i istovaru, čistio tavane, izbacivao seno, i održavao higijenu u prostorijama. Sve što jedan... može da radi. Oženio sam se i kupio plac u jednom manjem mestu i tu sam počeo da zidam svoj dom. Tu jeisto bilo puno posla. Radio sam u smenama, pa sam zidao kad god bih bio slobodan. U početku smo imali samo jednu malu prostoriju gde smo žena i ja ručavali i spavali. Polako, ciglu po ciglu, i nakon nekog vremena smo imali pristajan dom, sa dve spavaće sobe i kupatilom. Dobili smo i decu ubrzo, pa su i troškovi postali veći, morao sam da nađem bolji posao. Ponu-

dili su mi sa železnice da završim kurs za mašinovođu, na šta sam naravno pristao. Bio je to kurs u vidu večernje škole. Preko dana bih išao na posao, a uveče pravo u Zemun na časove, pa poslednjim vozom nazad.

Ostatak radnog veka sam proveo kao mašinovođa, a u slobodno vreme sam se bavio građevinom, uglavnom bez nadoknade. Još uvek sam radio u smenama i često nisam bio kod kuće, žena i deca su bili sami, ali kako ona nije bila zaposlena, neko je morao da povuče malo jače da bude dovoljno za sve. Obišao sam celu bivšu državu uzduž i popreko i video sam svaki predeo našeg raja na zemlji. Mada, i tad sam na neki način radio sve što radi jedan... može se reći. Ja – mašinovođa u lokomotivi ložim i vučem vagone, baš kao što to rade i konji. Iz mesta u mesto. Dođem, parkiram, natovare me, i hajde vozi dalje. Povuci, potegni, izdrži i čuti. Celog života me prati ta konjska energija, šta će.

Prošlo je još nekih tridesetak godina i mnogo prevučenih tereta, što u vagonima, što preko leđa. Više nisam tako čvrst. I unuci su porasli i počeli da nas posećuju sa svojim devojkama i drugarima. Posmatram ih, ne znam da li mi je drago ili žao što u njima nema tog konjorskog. Ne muče se. Oni bi radije da upravljaju kočijama. Nisam ljubomoran, ali vidim da im fali makar malo tog tereta da osete šta je disciplina i mukotrpni rad. Mada, kad ponovo razmislim, neka ih. Možda nešto nauče samo slušajući moje priče koje im uvek rado prepričavam. I zato sam danas i zahvalan. Evo me, zašao sam u osamdesete, i postalo mi je jako teško da uzmem ašov u ruke i obradim baštu, da počistim lišće, i da se popnem na tavan da proverim sušeno meso. Trudim se, ali me izdaju kosti i snaga. Noge me bole, a noću ne mogu da spavam zbog muških problema. Jedan sam od onih koji veruju da je konjima snaga u grivi, pa mi je jasno zašto je moja pročelava glava klonula snagom. Zato mi sada često pada na um još jedna reč – odmor. I odmoriću se, samo da me Cigani zatrpuju. Taj je odmor neizbežan. Čudno, ali, čak počinjem da mu se radujem. Ja sam srećan konj.

Povuci, potegni, izdrži i čuti... pa se onda večno odmaraj.

Bogdan Živković
druga nagrada za poeziju

Ona

Mislim lepa je ona
Ali šuntava kao planete
Ali okata kao Zornjača
Ali umetnica
Ali ljubavnica
Ali rajska ptica
Ali stanovnica moje glave
Ali razbojnica mojih tajni
Ali slatka kao vinogradi
Ali otkrivena kao vodopadi
Ali bosa kao kamen
Ali nežna kao labradori
Ali proizvođačica mimova
Ali radnička fantazmagorija
Ali pepeo moga pepela
Ali hrana za moje samovanje
Ali gotovanka moje čutnje
Ali tugovanka moga stiha
Ali glad moje nesvesti
Ali srna u maglovitom jutru
Ali luda baš poput mene
Ali sidro na vrhu planine
Ali tajni znak sa dna noći
Ali molitva u praskozorje
Ali studira kod nas na fakusu
Ali ne pipa knjigu ta sveznalica
Ali tirkizna kao vratovi ptica
Ali niska kao maslačak
Ali visoka kao pomrčina
Ali radi u galeriji kao kustos
Ali ne dira ništa da ne ulepša
Ali ubacio sam joj se jednom
Da čuje da sam dobio sobu
Posle nekog statusa u grupi
Ali briga nju za ovakve kao ja
Ali znam ja takve kao ona
Ne poznajem ih
Doduše
Ima neke kestenjaste oči

Očevi i njihovi sinovi

*Pišamo uz iste tarabe
mačke već dugo nema -
kažu da one odlaze negde
daleko kada je vreme da uginu.
Ne treba menjati početak -
otac me nije učio kako da se brijem,
kako da stavim prezervativ
ni kako da bez besa volim.
Učio me je kako se pije
da dovoljno dugo ostaneš trezan,
kako da pušš a da doživiš šezdesete,
kako se seče stara hrastovina,
"kao kada odrubljuješ čoveku glavu",
govorio je dok je zamahivao sekirom,
istom jačinom zamahujem rečima
koje sekú svaku nežnost u korenju.
On je išao u vojsku
ali nogu mu nije ranjena u ratu
i nema čime da se pred nama ponosi,
a ja samo umem da pišem -
ali se čini ni da posle toliko godina
nisam naučio da volim bez besa -
zar sinovi zauvek liče na svoje očeve
i kada odrastu stalno su u ratu sa njima.*

Razgovor s ocem

*Obraćam se tebi, nepoznatom čoveku,
ne bih da remetim kondiciju tvog duha,
nit imam nameru prljavu ili preku
da sudim tragu što ostavi tvoja ruka.*

*Da li sanjaš? Sričem nesigurno pitanje.
Podignu li se zavesu kad padne glava?
Ili u potpunom mraku čekaš svitanje
jer utrnula savest dubokim snom spava?*

*Ali šta ako su mi snovi tvoj testament?
Oprostila bih pranje ruku, deo duga.
Trulom skeletu mosta dodala ornament,
skrenula bih presekom začaranog kruga.*

*Volim da zamišljam kako sanjaš poeme,
da moj pečat ima makar neki kratak stih,
da ti mrsim emociju s vremena na vreme,
ili uznemirim glas; iznudim jecaj, krik.*

*Bez sumnje, to je pusta želja očajnika,
sebična fantazija zbog koje se sramim,
podmetanje griže, uloge pokajnika,
skidanje krivice, kad ne mogu da te branim.*

Studenti roditelji (1)

I beba i diploma

Period studiranja donosi mnogo novih iskustava i izazova. Pored uobičajenog učenja i odlazaka na kafu sa kolegama, jedna nedovoljno prepoznata grupa studenata istovremeno se suočava sa dodatnim izazovom – roditeljstvom. Javnost malo zna o onima koji se odluče da se ostvare u ulozi roditelja dok studiraju. Ova tema dobila je malo pažnje tek u proteklih nekoliko godina. **Da li studenti koji dobiju dete uvek odustaju od fakulteta? Kako izgleda spremati ispite dok beba plače? Kako se profesori i institucije ophode prema studentima-roditeljima? Postoje li neke zakonske olakšice za njih? Kako ove studente vide njihove kolege?** Na ova i brojna druga pitanja „Pressing“ će pokušati da pronađe odgovore u seriji članaka koji će izlaziti u nekoliko narednih brojeva.

Pre nego što krenemo da se bavimo različitim aspektima iz života studenata-roditelja, osvrnimo se na statistiku. Malo je istraživanja koja su se bavila isključivo ovom tematikom, pogotovo u Srbiji. Istraživanja obavljena u okviru projekta „Eurostudent”, koji se bavi različitim aspektima socijalne dimenzije u visokom obrazovanju, prepoznaju studente-roditelje kao posebnu kategoriju. U periodu od 2012. do 2015. godine studenti-roditelji činili su 4,2%, a u periodu od 2016. do 2018. godine taj broj pao je na 3,6% svih studenata u Srbiji. Istraživanja su pokazala da je ideo ove kategorije u studentskoj populaciji u Srbiji daleko ispod prosečne vrednosti, koja je na nivou svih ispitivanih zemalja u proseku oko 10%. Slične rezultate ima i Hrvatska, sa 5,2% u periodu od 2016. do 2018. godine, dok u Mađarskoj broj studenata-roditelja iznosi 11,6% od ukupnog broja studenata.

Žongliranje ispitima i pelenama

Veliki broj studenata naviknut je na usklađivanje studija sa poslom i društvenim životom – neki više, a neki manje uspešno. Još veći broj njih reći će da takvo raspoređivanje vremena i energije nije nimalo lako. Celonoćno spremanje ispita, odlazak na posao nakon predavanja, izlasci – kako uz sve to dodati i bebu?

Studenti koji su i roditelji neretko zbog porođaja ili nege deteta moraju da **propuste predavanja, ispite, praksu ili prekorače rokove za zadatke**. To predstavlja veliki problem u slučajevima kada su prisustvo na predavanjima i ispunjavanje predispitnih obaveza uslov za izlazak na ispit. Mnogi mlađi roditelji se zbog toga odlučuju da „**zamrznu godinu**“, posle čega se određeni deo njih nikada ne vrati na fakultet.

U Članu 107 Zakona o visokom obrazovanju Republike Srbije povodom ovog pitanja navedeno je: „Studentu se, na njegov zahtev, odobrava **mirovanje prava i obaveza** u slučaju

teže bolesti, upućivanja na studentsku praksu u trajanju od najmanje šest meseci, odsluženja i dosluženja vojnog roka, nege deteta do godinu dana života i posebne **nege koja traje duže od detetove prve godine života, održavanja trudnoće** i u drugim slučajevima predviđenim opštim aktom visokoškolske ustanove. Studentkinji koja je **u postupku biomedicinski potpomognutog oplođenja** na njen zahtev odobrava se mirovanje prava i obaveza u skladu sa opštim aktom visokoškolske ustanove.“ Isto je navedeno i u Članu 140 Statuta Univerziteta u Nišu.

Međutim, šta je sa onima koji ne žele da odlažu svoje školovanje? U decembru 2021. godine **Vlada Republike Srbije uputila je preporuke visokoškolskim ustanovama** da izmenama svojih opštih akata „omoguće polaganje ispita nezavisno od redovnih ispitnih rokova, utvrde povoljnije uslove za upis naredne godine studija i omoguće produžetak rokova za završetak

studija". Ove olakšice ne odnose se samo na studentkinje koje zbog trudnoće, porođaja i nege deteta ne mogu da ispunе sve obaveze već i na studente muškog pola koji su dobili dete.

Druga preporuka Vlade fakultetima čiji je osnivač država odnosi se na oslobođanje ove grupe studenata od dodatnih troškova u vezi sa produžetkom rokova, ispitnim prijavama i drugim troškovima nastalim zbog roditeljskih obaveza. Istu preporuku Vlada je uputila i privatnim visokoškolskim ustanovama, ali nije bilo reči o tome ko bi snosio ove troškove umesto studenata.

Sve ovo ukazuje na još jedan veliki problem sa kojim se suočavaju studenti koji postanu roditelji – **finansije**. Cena školarine varira od ustanove do ustanove, ali u svakom slučaju radi se o značajnoj sumi. Oni čije se studije finansiraju iz budžeta Republike Srbije oslobođeni su velikog dela troškova, ali i pored toga ostaju neki izdaci – prijava ispita, kupovina knjiga i skripata, kao i troškovi produžetka rokova i obnova godine. Uz sve to, mladi roditelji moraju da brinu i o kupovini stvari za bebu, budući

da se u većini slučajeva radi o prvom detetu. Kolica, krevetac, odeća, pelene – mnogi ljudi i ne shvate šta je sve potrebno novorođenčetu dok se ne nađu u toj situaciji.

Jednokratni roditeljski dodaci koje država isplaćuje svim majkama za rođenje deteta, kao i dodaci koje pružaju pojedine opštine, predstavljaju važnu pomoć, a naročito su značajni studentima za koje suma od 100.000 dinara za prvo dete često predstavlja sav budžet njemu namenjen. To što većina studenata ne radi, ili radi samo honorarne ili sezonske poslove, dodatno otežava situaciju kada postanu roditelji. Uopšteno gledano, studenti su ljudi koje najčešće izdržavaju roditelji. Istraživanje „Eurostudent” iz 2018. godine pokazalo je to da je 96% studenata izjavilo da je u potpunosti finansijski zavisno od svojih roditelja. Zato su često studenti primorani da se oslanjaju na roditeljsku pomoć čak i onda kada se i sami ostvare u toj ulozi. Dodatnu zaradu uglavnom pronalaze radeći u kafićima i prodavnicama. Takvi poslovi su obično slabo plaćeni, a i mnogi studenti rade „na crno”, te nemaju zagarantovana, zakonom propisana prava vezana za rođenje deteta.

Šta kažu zakon i institucije?

Kao što smo malopre videli, u **Zakonu o visokom obrazovanju** postoji član koji omogućava studentima-roditeljima mirovanje svih prava i obaveza zbog trudnoće, porođaja i nege deteta. To znači da će, kada student „zamrzne godinu“, njegov status studenta biti „pauziran“ na određeni period, nakon čega on može nastaviti studije, barem u formalnom pogledu, kao da pauze nije ni bilo. Svi stečeni bodovi i ocene ostaju, kao i status studenta na budžetu ili samofinansiranju.

Ipak, tu se zakonske odredbe završavaju i nema daljih uputstava o tome šta treba raditi ako student odluči da ne pravi pauzu u obrazovanju. Prošle godine bilo je najava o promeni Zakona o visokom obrazovanju kako bi se studentima-roditeljima pružile određene olakšice. Promene o kojima se govorilo podrazumevale su gore navedene povlastice (polaganje ispita van redovnih rokova i oslobađanje od troškova), kao i oslobađanje od plaćanja školarine za godine provedene na trudničkom i porodiljskom bolovanju. U Ministarstvu za brigu o porodici i demografiji rečeno je da će ove privilegije za studente biti deo mera za podsticanje nataliteta. Međutim, na zasedanju Vlade u decembru 2021. odlučeno je da **do izmene zakona neće doći, a država se ograničila na upućivanje preporuka fakultetima**. To znači da o navedenim olakšicama odlučuju pojedinačni fakulteti, i da, zbog autonomije fakulteta, ni univerziteti ni država ne mogu garantovati da će studenti zaista moći da ih ostvare.

Povodom ove teme, razgovarali smo sa **prorektorom Univerziteta u Nišu Vlastimirom Nikolićem**. On je istakao da Univerzitet nema ovlašćenja da presuđuje o pojedinačnim molbama studenata i da od konkretnog fakulteta zavisi da li će prihvati preporuke Vlade. Dalje je objasnio da, kada se radi o zahtevima za oslobođan-

je od troškova, ni dekani ni rukovodstvo fakulteta ne mogu da odlučuju o tome, već se zahlevi iznose pred savet fakulteta na razmatranje. Između ostalog, ovo znači da mlade majke i očevi mogu dobiti određene povlastice za studije samo ukoliko im njihov fakultet to odobri i ukoliko su, pre svega, obavešteni da mogu da upute takav zahtev.

Osim pitanja koja se tiču samog studiranja, postoje i drugi izazovi sa kojima se ova grupa studenata suočava. Jedan od njih je **smeštaj**. Veliki broj mlađih odlazi u druge gradove tokom studija, a deo njih smeštaj pronalazi u **studentskim domovima**.

Za smeštaj i ishranu studenata u Nišu zadužen je **Studentski centar**. A da li Centar pruža posebne uslove i pomoć trudnicama i roditeljima? Šta mogu da očekuju stanari doma koji čekaju dete? „Studentski centar ne pruža savetovanje, niti smo dobili ikakve preporuke od strane Vlade po pitanju olakšica“, objašnjava Miljana Stojanović, stručni saradnik za odnose sa javnošću Studentskog centra. Kaže da do sada **nisu imali stanare sa decom i da bi to bilo neizvodljivo**, prvenstveno zbog toga što su studentski domovi namenjeni punoletnim licima, ali i iz praktičnih razloga – u njima nema uslova za boravak bebe.

Dakle, mlađima sa detetom koji studiraju van svog rodnog grada kao rešenje ostaje jedino privatni smeštaj ili povratak roditeljima.

Čini se da deo problema sa kojima se mogu susresti studenti-roditelji proizilazi iz toga što, na državnom nivou, oni nemaju status posebne populacione grupe. Ne postoji posebna zakonska kategorija za njih. Može biti da je upravo neprepoznavanje od strane zakona i institucija jedan od razloga nepostojanja jasne regulative posebnih prava koja bi proisticala iz njihovog položaja.

Šta kažu ljudi?

Oduvek je sve što se razlikuje od uobičajenog izazivalo pažnju i različite reakcije okoline. Zato se postavlja pitanje o tome kako na studente - roditelje gledaju njihove kolege i profesori.

„Moje mišljenje o kolegama i koleginicama koji su postali roditelji u toku studiranja nije negativno, jer ipak smatram da je to lepa stvar”, izjavio je Andrija Todorović, student Akademije tehničko-vaspitačkih strukovnih studija u Nišu. „Ne poznajem lično nekoga ko je bio u takvoj situaciji, ali iz onoga što sam čuo zaključujem da to sve iziskuje dodatni napor da bi postigli uspeh u studiranju i ostvarili se na poslovnom planu, pogotovo zato što uvek postoji nedostatak vremena da se postigne sve, pa bivaju rastrzani na više strana, što donekle utiče i na kvalitet znanja koje stiču.”

Mišljenja koja se često sreću odnose se na to da je „sviše rano za decu”, kao i da je „neminovno da će odustati od fakulteta zbog deteta”. Postoje i slučajevi kada na studente-roditelje, pogotovo na mlade majke, drugi gledaju sa jednom

vrstom sažaljenja, vođeni stereotipom da „sigurno nije planirala dete u tim godinama, već joj se omaklo”, te sada „jadna mora odustati od obrazovanja i karijere”. Ovakva mišljenja formiraju se na osnovu predrasuda i ne uzimaju u obzir različite motive i okolnosti. Ne razmatraju mogućnost da neki studenti planiraju bebu, kao i to da ona ne mora biti prepreka u obrazovanju. Na sreću, postoje i pozitivnija mišljenja.

„Kao student medicine, u više navrata sam nailazila na savete profesora o tome kako je, medicinski gledano, najbolje izneti trudnoću u ovim godinama. Obično su reakcije mojih koleginica bile protiv toga, jer svaka od njih želi da najpre napravi svoju profesionalnu karijeru”, kaže Teodora Milošević, studentkinja Medicinskog fakulteta u Nišu, i dodaje: „Ono o čemu sam ja uvek razmišljala jeste to da li su sve devojke spremne da se u ovim mladim godinama odreknu svoje slobode i potpuno preusmere pažnju na neko drugo biće, a i ako jesu, imaju li uslove za to. Prvenstveno tu mislim na podršku

roditelja i partnera u nastavku obrazovanja. Ukoliko bi se to ispoštovalo, nijedna prepreka za studentkinju-trudnicu ne bi bila nerešiva." Ovo nam skreće pažnju na nekoliko tema vezanih za studente-roditelje. Oni koji podržavaju roditeljstvo u tim godinama navode da žena ima najveće šanse da zatrudni i iznese zdravu bebu kada je u svojim dvadesetim godinama, jer broj jajnih ćelija značajno opada posle tridesete. Iako je tačno da je taj period, biološki gledano, najbolji za reprodukciju, različita istra-

živanja pokazuju da u današnjem svetu iznošenje trudnoće u tridesetima takođe ima svoje prednosti, kao što su stabilnije mentalno i materijalno stanje. U svakom slučaju, ovi podaci ne bi smeli uticati na studente koji imaju dete, niti na to kako ih okolina vidi. Ipak, ponekad se dešava da različita mišljenja utiču na osećanja i samopouzdanje mladih roditelja, pa čak i na to da ih navedu da sumnjuju u svoje izbore i mogućnosti.

Tema roditeljstva među studentima nije retka, ali nije ni dovoljno obrađena ni u medijima ni u naučnim istraživanjima. Brojni su aspekti na koje se valja osvrnuti, od finansija i buduće karijere do psihičkog i fizičkog zdravlja mladih roditelja i bebe, a „Pressing“ će se potruditi da obradi što više njih u narednim brojevima.

Piše: Ivana I. Božić

A.I. – Koliko je budućnost blizu?

Kada je 2001. godine izašao film Stivena Spilberga „A. I.“ (Veštačka inteligencija), futuristička adaptacija priče o Pinokiju, niko nije razmišljao o tome da će veštačka inteligencija zaista ući u naše živote. Sada, 20 godina kasnije, nemamo sofisticirano razvijene robote ili androide ali se pra-pra precionih iz filmske adaptacije već uveliko koriste. Neki već mogu da zamene novinare koji pišu vesti ali i prezentere ispred kamera.

Šta je veštačka inteligencija?

Veštačka inteligencija (artificial intelligence – AI) je inteligencija koju demonstriraju mašine. Pojam veštačka inteligencija (VI), nastaje 1956. u Dartmudu, Hanover (SAD), na skupu istraživača zainteresovanih za teme inteligencije, neuronskih mreža i teorije automata. Skup je organizovao poznati informatički naučnik, **Džon Mekarti**. VI se definiše kao proučavanje bilo kojih uređaja koji mogu da opažaju i analiziraju svoje okruženje, i da na osnovu toga, sa određenim stepenom autonomije, donose odluke kako bi ostvarili konkretnе ciljeve. Sistemi zasnovani na veštačkoj inteligenciji mogu biti bazirani isključivo na softveru i delovati u virtuelnom svetu (virtuelni asistenti, softveri za analizu fotografija, internet pretraživači, sistemi za prepoznavanje govora i lica) ili mogu biti ugrađeni u uređaje – hardver (napredni roboti, autonomna vozila, dronovi i slično). Nasuprot

olakšanju i unapređenju života ljudi u različitim oblastima, otvaraju se mnoga pitanja iz sfere bezbednosti i etike.

Gde je već u upotrebi veštačka inteligencija

Proizvođači automobila već godinama rade na samovozećim automobilima. Za sada su u upotrebi sistemi koji vozačima pomažu da drže pravac na putu ili da parkiraju vozilo. Pomoću kamere ili radara, algoritam sistema inteligenčnog automobila uči od svoje okoline iz stvarnih situacija.

U Japanu roboti-negotateli pomažu starim i slabim osobama. Robot Peper sa ljudima može da razgovara, da gestikulira. Robot Paro je robot-ljubimac koji, ukoliko ga pomilujete, reaguje pokretom i određenim zvukom. Nemački centar za vazduhoplovstvo i svemirske letove eksperimentiše sa robotima koji umiju da zakopčaju dugmad ili vrate pokrivač koji je skliznuo. Digitalni asistenti mogu biti od koristi lekarima kada je potrebna brza dijagnoza. Recimo, u slučaju moždanog udara, oni mogu da analiziraju slične slučajeve i kakve terapije su im pomogle.

Zahvaljujući elektronskim prevodiocima Gugla, Epla i sličnih, možemo da razgovaramo sa Korejancima i Japancima, iako ne razumemo njihov jezik. Algoritam „Pablik sefti asesment“ u SAD od 2017. godine pomaže u donošenju odluke da li jedan optuženi sme da bude pušten na slobodu pred početak suđenja ili ne. On dati slučaj poredi sa milionima poznatih slučajeva koje ima u svojoj datoteci, i tako procenjuje rizik.

U Pekingu postoji restoran gde robot-konobar prima narudžbine i uslužuje goste, a jela spremaju digitalni pomagači. Robotska alternativa postoji i za batlere. Reč je o robotu po imenu Voker koji ume da organizuje kalendar ili nalog elektronske pošte i da se igra sa decom.

Deepfake save The Queen!

PProšle godine godine, putem Kanala 4, građanima Velike Britanije za Božić se obratila deepfake (dipfejk) kraljica Elizabeta. Namera Kanala 4 bila je da javnosti pošalju upozorenje zbog lažnih vesti u digitalnom dobu. Iako omogućava lažiranje glasa, dipfejk kraljici glas je pozajmila britanska glumica Debra Stivenson. Dipfejk kraljicu napravila je Oskarom nagrađivana produkcijska kuća VFX studio Framestore.

Dipfejk tehnologija se koristi za stvaranje izmišljenih ali potpuno ubeđljivih klipova, kao i za širenje dezinformacija. Svoju popularnost dipfejk je stekao 2018. godine, kada su programeri, uz pomoć najnaprednije veštačke inteligencije, napravili softver koji je zamenom lica mogao jednu osobu da predstavi kao nekog drugog. Sada postoje brojne aplikacije kojima je potrebna samo jedna fotografija da bi na, recimo, telo holivudske zvezde nakalemili tuđu glavu. Postavlja se onda pitanje ko poseduje prava na te snimke i kome pripadaju prava ukoliko se, recimo, iskoriste lik i glas neke preminule osobe.

„Video snimci generisani veštačkom inteligencijom”, ili „sintetički mediji”, sve više se koriste u informativnim programima, zabavi i obrazovanju, a tehnologija ubrzano postaje sve sofistiranija. Uprkos negativnim konotacijama, ova tehnologija se sve više koristi u komercijalne svrhe. Londonska firma koja pravi video snimke za korporativnu obuku zasnovane na veštačkoj inteligenciji, Sinteza, bila je jedan od ranih komercijalnih korisnika.

Iako je Microsoft, s jedne strane, pokrenuo tehnologiju koja otkriva dipfejk, sa druge menja desetine novinara automatizo

vanim sistemima za izbor vesti na stranici MSN, navodi Sijetl tajms. Američki tehnološki gigant tim povodom je izdao saopštenje u kome se navodi da je u pitanju obična procena poslovanja, te da „odluke ne donosimo zbog trenutne pandemije”. Microsoft je samo jedna od mnogih tehnoloških kompanija koje eksperimentišu sa oblicima takozvanog robot-novinarstva u cilju smanjenja troškova. U slične projekte ulaze i kompanija Google.

Generator teksta koji je napravila istraživačka firma OpenAI može da se koristi da pravi lažne vesti ili uvredljivi spam na društvenim mrežama. Model GPT-2 obučen je na uzorku podataka od osam miliona internet stranica. Ima mogućnost i da se prilagodi stilu i sadržaju teksta koji mu se ponudi. Može da završi Šekspirov sonet, da piše članke i epitete. OpenAI, koji je bio neprofitna kompanija, osnovan je 2015. godine kako bi promovisao i razvijao veštačku inteligenciju tako da od toga ima korist čitavo čovečanstvo. Jedan od prvobitnih osnivača bio je Ilon Mask ali već neko vreme sa kompanijom nema nikakve veze.

Veštačka inteligencija u Srbiji

Srbija se trudi da prati trendove i na ovom polju, te je tako, u okviru državne Strategije razvoja veštačke inteligencije, najavljeno osnivanje prvog Instituta koji će se baviti istraživanjima njene primene u različitim oblastima. Cilj rada ovog instituta, koji će biti osnovan u Novom Sadu, jeste kreiranje budućih kadrova i privlačenje investicija u oblast veštačke inteligencije. Predviđeno je da Institut primarno bude finansiran iz budžeta Srbije. Tako je za njegovo osnivanje i početak rada izdvojeno oko 339 hiljada evra. Trebalo bi da postoji i finansijska podrška od strane privrede i međunarodnih organizacija jer se veštačka inteligencija najviše razvija u oblasti industrije i poljoprivrede. Godine 2020. Srbija je, od 172 rangirane države, bila na 46. mestu prema **Indeksu** spremnosti za veštačku inteligenciju koji objavljuje britanska organizacija Oxford Insights u saradnji sa kanadskim International Development Research Center-om. Od država u okruženju, najbolje je pozicionirana Slovenija, na 39. mestu, dok je Hrvatska na 58. mestu. Na prvom mestu su Sjedinjene Američke Države, a iza njih su Velika Britanija, Finska i Nemačka.

Jedan od bitnih aspekata za razvoj veštačke inteligencije su veštine opšte populacije, tačnije sposobnost građana da pročitaju digitalne sadržaje ili da koriste računar na elementarnom nivou. Prema podacima Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija iz 2018. godine, više od polovine starijih od 15 godina u Srbiji je kompjuterski nepismeno.

Piše: Vladan Ž. Stojiljković

Putevima rimskih imperatora (1): JUSTINIJANA PRIMA

Caričin grad kao metropola Ilirika

Jedan mali grad na Balkanu, u tadašnjem Iliriku, rodnom kraju vizantijskog cara Justinijana I (latinsko ime *Flavius Petrus Sabbatius Iustinianus*), živeće kratko, ali slavno. Podignut na neznačnom uzvišenju smeštenom ispod severoistočnih padina planine Radan, dovoljnim da se pogled pruža daleko, a zidine odigraju svoju zaštitnu ulogu. Oko njega se pružalo veliko prostranstvo plodnih ravnica koje su išle sve do leve obale Južne Morave, dajući njegovim žiteljima dovoljno hrane, a planinski izvori sa Radana davali su mu vodu sprovedenu vešto urađenim akvaduktima. Ovaj gradić postaće reprezentativni model ranovizantijskog grada koji formuliše urbani život toga vremena. Justinijana Prima je dragulj paleovizantijske arheologije i predstavlja uporištu tačku za izučavanje ove epohe, naročito na prostoru Balkana. O urbanizmu i životu Justinijane Prime predaje se na Kembridžu, Oksfordu, Sorboni i drugim renomiranim akademskim insti-

tucijama.

Pre nego što se upustimo u priču o ovom gradu, vredi nešto reći i o vizantijskom caru Justiniju I po kome je i dobio ime. Iako se kopija u nauci i dalje lome o njegovom rodnom mestu, u većini radova koji obrađuju njegov život i epohu stoji da je najverovatnije rođen 438. godine u mestu Taurisum, koje se nalazilo u balkanskoj provinciji Ilirik blizu današnjeg Skoplja. Justinijan je poticao iz seljačke porodice romanizovanih Ilira od oca Sabacija i majke Vigilante. Kognomen (treće ime Rimljana) Justinijan uzeo je kasnije od svog ujaka Justina koji je pre stupanja na presto bio pripadnik elitne carske garde koja se brinula o bezbednosti vizantijskog cara – *excubitores*. Justin je usvojio svog sestrića i poveo ga u Carigrad, omogućivši mu solidno školovanje. Justinijan je dobro izučio pravo, teologiju i rimsку istoriju, što će ga kasnije isprofilisati kao državnika. I on je kao njegov ujak bio

pripadnik carske garde, ali detalji iz ovog perioda njegovog života nedostaju. Nakon smrti cara Anastasija 518. godine, Justin je proglašen za novog cara. Tokom Justinove vladavine Justinian je učestvovao i pomagao u vođenju carstva, pokazujući ambicije da jednog dana nasledi tron. Pred kraj svoje vladavine Justin je postao prilično senilan, pa je Justinian bio *de facto* imperator. Izabran je 521. godine za konzula, a kasnije i za glavnokomandujućeg vojske Istočnog rimskega carstva.

Za imperatora je proglašen nakon smrti svoga ujaka 1. aprila 527. godine. Vođen velikom energijom, velikim iskustvom i znanjem, Justinian će ostati upamćen kao veliki kodifikator rimskog prava, vojskovođa, državnik, graditelj i reformator poznat i pod nazivom *poslednji rimjanin*. Prokopije iz Cezareje, njegov biograf i savremenik, koji će napisati i opisati dva lica Justinianove ličnosti i njegove vladavine, opisaće ga kao asketski pobožnog čoveka koji je ličio na živog sveca, stalno u postu i neprekidnim molitvama, *car koji nikada ne spava, ili radi ili se moli*. Njegova surovost pri ugušenju ustanka Niku i ženidba sa ljubavnicom Todorom, ženom sumnjivog morala ostaće njegova mračna strana. Ipak, njegov rad na uspostavljanju pravne države ostaće zauvek upamćen kao temelj na kome se i danas zasniva pravna nauka. Uporedo sa tim, njegove graditeljske aktivnosti ostaće upamćene kao zlatno doba prosperiteta Vizantijskog carstva. Prokopije mu je posvetio delo *De aedificis* (*O građevinama*), korpus popisanih gradova i mesta koje je Justinian obnovio i izgradio za vreme

svoje vladavine. Veliku pažnju posvetio je obnovi i građenju crkava i sakralnih građevina širom Carstva, smatrajući to najboljim načinom za širenje hrišćanstva. Sagradio je crkvu Svete Sifije i crkvu Svetih apostola u Carigradu, kao i mnoštvo manjih i većih svetinja širom Imperije. Umro je 14. novembra 565. godine i u pravoslavnoj crkvi deifikovan je kao Sveti Justinian Veliki.

I kako nas Prokopije obaveštava u svom delu *O građevinama*, svojevrsnoj posveti Justinianovoj graditeljskoj aktivnosti, on je svoje rodno mesto utvrdio bedemima sa četiri odbrambene kule (tetrapirgium), a zatim pored sagradio divnu varoš i nazvao je Justiniana Prima. Ono što je sigurno, to je da mu prema ovom opisu prva urbanistička slika odgovara – bedemi gornjeg utvrđenog grada stvarno imaju četiri kule. Iako prostorno mali, grad Justiniana Prima je vrlo kompleksna urbanistička celina. Ali krenimo od početka pre nego što stignemo do njegove koncepcije.

Već u 6. veku n.e. koncept antičkih gradova uveliko se promenio. Klasične građevine koje su dominirale u antičkom periodu – velike javne zgrade, široke i popločane avenije oivičene kolonadama, spomenici i hramovi, polako gube svoje mesto i značaj. Simboli gradova širom Carstva postaju jaki bedemi, odbrambene kule i drugi tipovi fortifikacione arhitekture, crkvene zgrade, mansioni, terme i horeumi. Pre-tvaraju se polako u vojna uporišta u kojima su smeštene manje ili veće vojne formacije. Možda je najbolju definiciju dao hrvatski arheolog Mate Suić koji je smatrao da su kasnoantič-

ki gradovi nastali u procesu ujedinjenja *civitas-a* i *castrum-a*, dok je model ranovizantijskog grada bio izazvan prodorom varvara na teritoriju Balkana. Caričin grad – Justinijana Prima, reprezentativan je primer ovakve koncepcije i urbane evolucije. Ono što ga posebno karakteriše jeste veliki broj crkava na relativno malom prostoru unutar bedema. Justinijana prima se pruža pravcem severozapad – jugoistok i zahvata površinu od 70 hiljada kvadratnih metara. Sastoji se od Gornjeg grada (akropola), Srednjeg grada i Donjeg grada sa podgrađem. Centralno mesto za izgradnju potpuno novog grada, koji nije imao antičku ili preantičku fazu, određeno je na platou koji ima pad od severa ka jugu. Ovaj plato je izdužen (preko 500 metara) i uokviren sa dve manje reke – na istoku Caričinom rekom i na zapadu Svinjaričkom. Istraživanja su pokazala da se naselje pružalo i po okolnim padinama oko platoa prema istoku, zapadu i severu. Prepostavka koja se može izneti na osnovu do sada dobijenih podataka je da mesto sa podgrađima nije prelazilo deset hektara.

Akropolj je, kao i obično, na najvišem uzvišenju prečnika 100 metara, poligonalnog oblika i opasan je bedemima. Nešto niže je smešten srednji grad koji sa severne strane gotovo da okružuje gornji deo grada, a sa južne se postepeno sužava prema Donjem gradu. On je smerom severozapad – jugoistok dužine oko 300 metara, u svom severnom delu je širine 230, dok je u južnom širok oko 100 metara. Srednji grad je takođe opasan bedemima. Donji grad faktički predstavlja nastavak viših delova i smešten je u pravcu jugoistoka dužine koja

varira između 200 i 230 metara. Ovako osmišljena Justinijana Prima je primer utvrđenja tipičan za velike gradove Vizantije koji uključuju dvostrukе zidine i rovove kao sisteme odbrane. Priroda terena na kojem se grad nalazi učinila je da rovovi postoje delimično sa istočne i sa južne strane, sve do istočne kapije. Istočna kapija, koja je ujedno i najpristupačnija, flankirana je kulama koje imaju osnovu pravougaonika. Od kapije se u unutrašnjost ulazi i kreće istočnom ulicom, te se stiže do glavnog gradskog trga. Na njemu se ukrštaju dve glavne gradske ulice postavljene prema principima antičkog urbanističkog plana – *cardo i decumanus*. Ova istočna, nazovimo je glavna ulica, bila je uokvirena tremovima koji su postavljeni na stubove na koje su se opet naslanjali stubovi arkada. Ovo je samo jedan od detalja koji pokazuju kolika je pažnja poklanjana uređenju i raskoši ovog mesta kako bi nalikovalo većim centrima Vizantije u to vreme.

Sve ulice bile su popločane krečnjačkim pločama u obliku pravougaonika. Kružni trg, koji je svakako bio centralno mesto u Gornjem gradu, bio je tačka na kojoj su se ukrštale glavne gradske ulice koje dele površinu grada na četiri nejednaka dela. Nalik trgovima u Carigradu on je imao trijumfalni karakter. Velike kamene ploče pokrivale su kružnu površinu koja je imala prečnik oko 22 metara, opasana porticima širine oko tri metara. U sredini na visokom stubu stajala je figura Justinijana I. Arhitekte su hteli celokupnom urbanom strukturu da prenesu sliku carskog grada i preslikaju je na ovo mesto u Iliriku. Fragmenti koji su pronađeni

u okolini govore nam da je car bio prikazan u odeždi sa oklopom rimskog generala.

Duž ulica koje su se ukrštale na trgu podignut je niz objekata kulturnog, administrativnog, trgovačkog i javnog karaktera. Severna strana ove ulice je po svemu sudeći bila mesto na kome su se pružale radionice i trgovine. Ako biste se kretali od glavnog trga, koji je i predstavljao svojevrsno raskriće, ulicom koja se pružala pravcem sever – jug, došli biste do velike episkopske bazilike. Ona se nalazila na najvišem delu akropolja i predstavljala je tokom života ovog grada sedište episkopa ili arhiepiskopa u zavisnosti od crkvenog statusa. Akropolj, koji se pružao pravcem severoistok – jugozapad, delila je na dve nejednaka dela ulica uokvirena portici

ma, približne širine sedam metara. Gledajući od glavne gradske kapije, sa leve strane ulice nalazila se velika katedralna crkva sa atrijumom i pratećim građevinama među kojima je i zasebni baptisterijum. Na suprotnoj se strani pružao kompleks arhiepiskopske rezidencije.

Kako su arheolozi primetili, izgleda da je grad imao privilegovani položaj u crkvenom pogledu, pa je samim tim i imao sedište visokog crkvenog velikodostrojnika. Episkopska bazilika Caričinog grada spada u najveće sakralne građevine iz ranohrišćanskog perioda na tlu Srbije. Njena dužina sa atrijumom iznosi čitavih 68 dok joj je širina dvadeset metara. Južno od oltarskog dela nalazila se krstionica kao izdvojeni objekat povezan pomoću trema sa crkvom.

Pored ove velike crkvene građevine, od sakralnih objekata u Gornjem gradu je prisutan i baptisterijum. U zoni Srednjeg grada smeštene su bazilika sa kriptom, bazilika ispod akropolja i krstoobrazna crkva dok je u Donjem gradu, koji je mnogo manje istražen, otkrivena bazilika sa transeptom i dvojna crkva.

Ovako gledajući, može se reći da je celo mesto bilo odraz hrišćanske vere i jako crkveno uporište ovog dela Balkana. Od brojnih objekata u zoni Gornjeg grada vredi pomenuti trenutno nedovoljno istraženu gradsku vilu (*villa urbana*) koja se pruža južno od bazilike pod akropoljem. Ostaci podnih mozaika, zidnih fresaka i arhitektonskih ukrasa ukazuju da je reč o građevini raskošne opreme.

Justinijana Prima je imala višestruki sistem odbrane, a najviši i najbitniji delovi grada su imali sopstvene bedeme. Bedemi su okruživali Donji i Srednji grad. Sve preporuke kod izgradnje bedema iz perioda antike i pozne antike ovde su, kako se čini, dosledno primjenjeni, poput čvrstoće materijala pri izgradnji, udvostručenosti na mestima gde teren pogoduje napadačima... Južni i istočni deo bedema obezbeđeni su i dubokim rovom. Bedem akropolja ima poligonalni oblik sa ukupno šest kula od kojih su četiri potkovičaste, a dve su četvorougaone. U osi ulice akropolja smeštena je još jedna kapija koja je obezbeđena sa dve potkovičaste kule.

Na Caričinom gradu širina ulica se kreće od 6,16 m do 6,90 m, što odgovara propisu za kolovoz iz pozne antike koji je iznosio 20 stopa (6,30 m.). Tremovi su širine od 3,02 do 3,35 m.

Sa svim svojim karakteristikama, Justinijana Prima predstavlja poseban spomenik antičkog urbanizma i arhitekture.

Ostaci fortifikacija, bazilika, javnih i privatnih objekata, odraz su velikog dostignuća ranovizantijске civilizacije i upečatljiva slika grada iz tog vremena.

Stalna istraživanja otkrivaju nove horizonte i upotpunjaju arheološki pejzaž, a prvi opis ruševina koje je tu zatekao dao je još daleke 1880. godine Mita Rakić i objavio u časopisu *Otadžbina*. Od 1912. godine, srpski istoričar umetnosti i arheolog Vladimir Petković istraživao je lokalitet i prvi na osnovu pronalazaka izneo hipoteze da se radi o gradu Justinijana Prima. Ratovi koji su obeležili ovaj period prekinuli su dalja istraživanja da bi ona bila nastavljena 1936. godine pod pokroviteljstvom Srpske kraljevske akademije i Beogradskog univerziteta sve do 1941. kada opet ratne godine prekidaju radove. U posleratnom periodu radovi na lokalitetu nastavljeni su i prekidani sve do 1970. godine. Od 1997. u istraživanja se uključuje i tim francuskih arheologa na čelu sa Bernardom Bavanom i Vujadinom Ivaniševićem sa srpske strane. Oni su napravili novi koncept i proširili obim radova otkrivajući nove slojeve na lokalitetu. Istraživanja na lokalitetu sa prekidima obavljaju se do danas a 2015. godine, upotrebom georadar-a otkrivene su još četiri nove crkve.

Na nivou svetske arheološke nauke Caričin grad se uzima kao primer modela grada kasne antike i čini osnovu za proučavanje drugih naseobina u Vizantiji. Justinijana Prima napuštena je i uništena prilikom najezdne Avara i Slovaca nepunih sto godina od izgradnje ovog dragulja slavnog imperatora. Tajne koje sa sobom nosi ovaj nesuđeni centar Ilirika i dalje se postepeno pojavljuju, a slika o njemu se poput mozaika slaže protokom vremena.

Piše: Snežana Đorđević

Sve kontraverze mreže pete generacije

5G - stvarnost iza mita

Većina ljudi kaže da je "zdravlje na prvom mestu", međutim, ako pogledamo kako stoje stvari – na nedeljnjenom nivou, veći deo populacije više vremena provodi na društvenim mrežama nego što se realno bave stvarima kojima mogu da unaprede svoje zdravlje. Zašto je to tako? Elementarnom logikom reče- no, a što niko ne priznaje: „Pa prijatelju, lakše je da sedim i držim telefon nego da odradim 50 sklejava. Osim toga, na društvenim mrežama mogu da se hvatam za neke kontraverzne teme i da jasno i otvoreno iznosim stavove za sve i svja što je deo ovog vremena i doba.“ Jedna od tih kontraverznih tema je i 5G mreža, jer je povezana i sa zdravljem, i sa protokolom podataka, brzinom mreže i mogućom promenom "lifestyle-a" koju ova inovacija donosi, zato ova tema i ima veći težinski faktor. Shodno tome, naravno da ima različitih tekstova "i tako to na tu tijemu" koji su izvučeni iz konteksta, pa još nekoliko puta prepakovani. Znamo da su ljudi skloni da pro- čitaju jedan pasus na od 200 karaktera i da onda vode polemiku o tome kao da su vrhunski stručnjaci u toj oblasti.

U moru svih tih informacija, gde je tu realnost? Da bismo stavili sve karte na sto, pitali smo stručnjake.

Odzavajući se na poziv Presinga na razgovor o 5G mreži dr Nikola Simić, asistent sa doktoratom na Katedri za telekomunikacije i obradu signala Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, nam je objasnio kako stvari funkcionišu. Zanimalo nas je koja je razlika između 5G mreže u odnosu na prethodne generacije i šta nam to ovaj sistem donosi:

„Mobilna telefonija se kontinuirano razvija već nekoliko decenija. Razvoj prati standardizacija i pre implementacije bilo kog novog sistema neophodno je da se zadovolji niz testova koji garantuju kvalitet i sigurnost prenosa signala, kao

i bezbednost po okolinu. Na globalnom nivou radi se o industriji sa velikim brojem korisnika – veliki deo stanovništva ima makar jedan mobilni uređaj, naročito mlađa populacija. Međutim, 5G nam donosi i promenu koja se ogleda u tome što se fokus polako pomera sa ljudi na mašine, tj. na veliki broj drugih elektronskih uređaja sa mnoštvom senzora koji su povezani preko Interneta stvari (eng. Internet of Things).“

Da se podsetimo dosadašnjeg razvoja, i šta možemo da očekujemo na dalje, u kojoj meri je to povezano sa veštačkom inteligencijom. Kako Nikola ističe: „Mreže prve generacije omogućile su nam prenos glasovnih poruka, tj. razgovor među bilnim telefonima. Nakon toga, mreže druge generacije su omogućile i razmenu tekstualnih poruka (SMS),

Poslednjih godina na društvenim mrežama i u medijima imamo poplavu senzacionalističkih vesti o štetnosti 5G mreža. Pominju se uginula jata ptica u blizini 5G antena (što se pokazalo kao lažna vest), tvrdnje da je 5G tehnologija izazvala pojavu korona vurusa, ili pak da ćemo sa uspostavljanjem gусте mreže 5G baznih stanica biti sprženi kao u mikrotalasnoj pećnici. Ove tvrdnje nisu bazirane na naučnim činjenicama.

3G mreže su omogućile i prenos podataka putem interneta pri vrlo skromnim brzinama dok se uvođenjem 4G mreža omogućilo značajno komforntnije korišćenje interneta i to su servisi kakve poznajemo i danas. Uvođenjem 5G mreže, značajno veći broj uređaja moći će da se poveže po jedinici površine. Procene su da će taj broj ići i do milion uređaja po kilometru kvadratnom dok se kod 4G mreže ta brojka višestruko menja. Takođe, očekivano je da kašnjenja pri prenosu budu oko 1 milisekunde, što je veliko poboljšanje u odnosu na više desetina milisekundi kod 4G mreža. Smanjenje kašnjenja uz povećanje brzine prenosa podataka koja se omogućava u mrežama pete generacije, krucijalno je radi što brže razmene informacija u preciznim sistemima, poput sistema autonomne vožnje, koji se razvijaju danas korišćenjem algoritama veštacke inteligencije. Ovo je samo jedan primer industrije čiji razvoj će biti osnažen."

Kako stvari stoje danas, kod nas konkretno? Koliko smo u tom kontekstu razvijeni i dokle smo došli?

„Trenutno, 4G+ predstavlja najnapredniju mobilnu mrežu kod nas, dok su neke zemlje u okruženju poput Grčke, uvele 5G mrežu u svojim najvećim gradovima i planiraju da u potpunosti pokriju autoputeve. Prema poslednjim najavama, licenciranje spektra za mobilnu mrežu pete generacije u Srbiji je odloženo i neće se obaviti u toku 2021. godine. Prva verzija 5G mreže se neće previše razlikovati od dosadašnjih sistema – koristiće se frekvencije do 6GHz, a već danas imamo u svojim domovima Wi-Fi rutere novije generacije koji rade i na 5GHz.

Ipak, čak i ovakva promena konfiguracije sistema omogućava znatno više brzine, do 1Gbps (gigabita u sekundi). U godinama koje dolaze možemo očekivati dalje promene sistema.“

Kakve promene možemo očekivati? Šta je najznačajnije i koju brzinu protoka podataka donosi nova generacija?

„Najznačajnija promena koja se očekuje jeste početak korišćenja milimetarskih talasa daljim povećanjem frekvencije rada (preko 30 GHz), što će omogućiti brzine i znatno preko 1Gbps. Milimetarski talasi su poznati dugi niz godina, ali do sada se nisu široko koristili u sistemima mobilne telefonije, već su imali primene u radarskim i satelitskim sistemima. Ova promena će usloviti gušće postavljanje baznih stanica, gotovo u svakoj ulici. Bazne stanice će se postavljati i na manjoj visini a jedna od opcija jesu stubovi ulične rasvete.“

Zašto je došlo do primene drugačiljeg modela, odnosno, zašto ova tehnologija ima takav odnos milimetarskih talasa i miktotalasa?

„Izraženije atmosfersko slabljenje milimetarskih talasa u odnosu na mikrotalase, koji se danas široko koriste u mobilnoj telefoniji, glavni je uzrok ovakve promene konfiguracije. Kao što se može primetiti, implementacija ovakvih sistema u područjima sa malom gustinom korisnika može biti neisplativa, te 5G sisteme možemo očekivati pre svega u urbanim sredinama i industrijskim postrojenjima, makar u početnom periodu.“

Ima različitih priča o tome da sve te promene mogu direktno da utiču na ljudsko zdravlje. Da li sve to ima utemeljenja u realnosti ili su samo teorije zavere? O tome kako se ovaj deo tehnološkog napretka odražava i da li postoji rizik, da li to utiče na kvalitet života, objasnila nam je Prof.dr Vera Marković, sa Katedre za telekomunikacije na Elektronskom fakultetu u Nišu:

„Poslednjih godina na društvenim mrežama i u medijima imamo poplavu senzacionalističkih vesti o štetnosti 5G mreža. Pominju se uginula jata ptica u blizini 5G antena (što se pokazalo kao lažna vest), tvrdnje da je 5G tehnologija izazvala pojavu korona vurusa, ili pak da ćemo sa uspostavljanjem gусте mreže 5G baznih stanica biti sprženi kao u mikrotalasnoj pećnici. Ove tvrdnje nisu bazirane na naučnim činjenicama.“

Kako je 5G mreža povezana sa zračenjem i da li je povezano sa radioaktivnim zračenjem, kako to utiče na zdravlje

pojedinca?

„Pre svega, u javnosti se često stvara konfuzija u vezi prirode zračenja na 5G frekvencijama. Sama reč zračenje često se povezuje sa radioaktivnim zračenjem. Međutim, u elektromagnetskom (EM) spektru, onaj deo spektra koji se koristi kod svih dosadašnjih generacija mobilnih komunikacionih sistema, pa i 5G, daleko je od spektra opasnog radioaktivnog zračenja. Radi se o tzv. nejonizujućim zračenjima kod kojih EM talasi ne nose dovoljno veliku energiju koja bi mogla da razbije veze unutar atoma i molekula i na taj način dovede do oštećenja ćelija. Sa druge strane, usled apsorpcije energije koju nose ovi EM talasi u principu može doći do neženjenih termičkih efekata, tj. do porasta temperature ljudskog tkiva sa štetnim posledicama. Međutim, snage zračenja kako baznih stanica, tako i mobilnih telefona ograničene su primenom strogih propisa u oblasti zaštite od nejonizujućih zračenja. Ovi propisi obuhvataju i tzv. milimetarske talase, oko kojih se javljaju najveće polemike, jer oni nisu korišćeni za dosadašnje generacije mobilnih komunikacionih sistema, 1G-4G. Dakle,

postoje tačno definisane granice za izloženost stanovništva EM zračenju 5G mreža, i ukoliko se one poštuju, smatra se da je implementacija ovih mreža potpuno bezbedna sa aspekta izazivanja štetnih termičkih efekata unutar ljudskog organizma.

Šta kažu naučna istraživanja, i kako stoje stvari u tom kontekstu relevantnih podataka koje dolaze iz tog domena?

„Sa druge strane, neki istraživači smatraju da nije problem samo u energiji EM talasa i postojanju termičkih efekata, već da usled dugotrajne izloženosti niskim nivoima EM zračenja može doći do neželjenih bioloških efekata koji nisu termičke prirode, odnosno do povećanja rizika za razvoj određenih bolesti. Zbog toga se poseban značaj pridaje dugoročnim epidemiološkim studijama, koje se sprovode već decenijama. Međutim, dosadašnje istraživačke studije nisu pružile dovoljno informacija za jasnu procenu postojanja dugoročnih bioloških efekata. Treba reći da naučna istraživanja o potencijalnim biološkim efektima EM zračenja 5G mreža još uvek nisu sprovedena u dovoljnem obimu, a jedan od problema je što je teško precizno simulirati ili meriti 5G zračenja u realnom okruženju.“

Profesorka Marković zaključuje da je razvoj i implementacija 5G mreža svakako ne treba da budu zaustavljeni zbog dezinformacija i panike u javnosti, ali smatram da bi razuman pristup bio pojačati pažnju naučne javnosti i intenzivirati interdisciplinarna istraživanja u kojima bi medicinska struka imala značajno mesto.

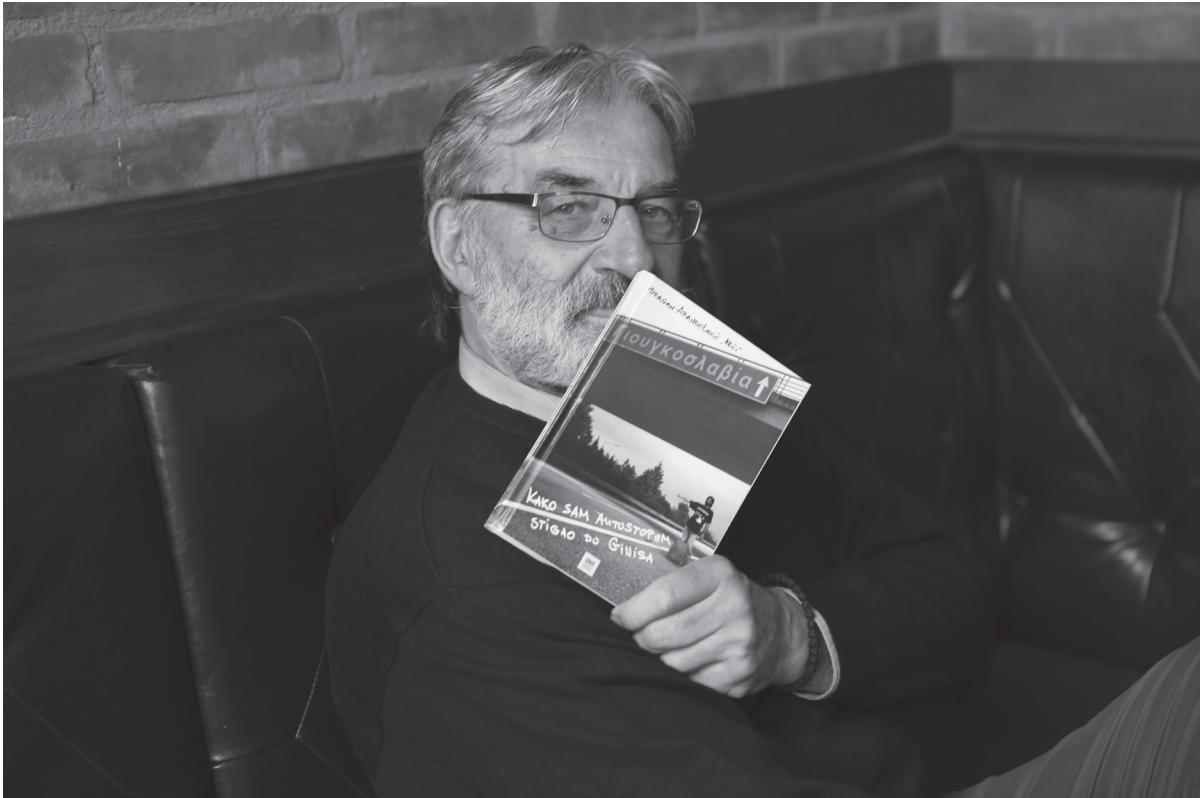
Suma sumarum, videćemo šta nam donosi budućnost i implementacija ove tehnologije. O ovoj temi će se tek pričati. Naučne studije, dalji razvoj, urbanizacija i logistika će pokazati da li je prednost to što smo do sada kasnili u mnogim stvarima, jedva uspevali da smanjimo zaostajanje od „500 godina pod Turcima“ i da li nas to zaostajanje čuva od neprijatnosti o kojima se priča. Možda da, a možda smo i dovoljno naprednovali da steknemo i prednost u odnosu na druge zemlje, time što ćemo, za lusuz koji dobijamo 5G tehnologijom čekati manje od „300 godina“, jer Srbin u svemu mora da bude prvi.

Izraženje atmosfersko slabljenje milimetarskih talasa u odnosu na mikrotalase, koji se danas široko koriste u mobilnoj telefoniji, glavni je uzrok ovakve promene konfiguracije. Kao što se može primetiti, implementacija ovakvih sistema u područjima sa malom gustinom korisnika može biti neisplativa, te 5G sisteme možemo očekivati pre svega u urbanim sredinama i industrijskim postrojenjima, makar u početnom periodu.

Razgovarala: Nataša Spasovski

Intervju: Dragan Aranđelović Ara

Borba za sreću kroz autostop

Dragan Aranđelović Ara niški je novinar i pisac koji iza sebe ima pedesetogodišnje iskustvo u autostopiranju. Autor je romana „Kako sam autostopom stigao do Ginisa” i u svojoj knjizi nas kroz osamnaest priča upoznaje sa svojim avanturama. Ova knjiga nas vodi na razne koncerte poznatih muzičara poput Brusa Springstina, Nil Janga i Draganove glavne ženske heroine, Džoun Bajz.

Inspiraciju za stopiranje Vam je pružila hipi kultura. Šta ona za Vas predstavlja?

Hipi kultura predstavlja povratak u neke lepe davnašnje dane kada su moje generacije pokušavale da imitiraju hipi pokret Amerike i Evrope. U filmovima i knjigama smo videli nešto nesvakidašnje, te smo želeli da se istaknemo kroz odevanje, muziku i stopiranje. Videli smo nešto potpuno drugačije u odnosu na život koji ovde vodimo.

Šta za Vas označava autostop i zašto ste izabrali baš taj način putovanja?

Autostop pruža potpuno drugačiji pogled na život. Jedna od najvažnijih stavki koje ovaj način putovanja pruža jeste dokaz slobode života. Nikada nisam putovao autostopom zato što nemam para, već samo da bih doživeo tu slobodu na putu. Putovao sam sa ljudima iz drugih država i bilo mi je dragoo kada upoznam druge ljudе koji su drugačiji u odnosu na moje okruženje.

Koje su prednosti a koje mane autostopiranja?

Jedna od prednosti je slobodoumni način putovanja i upoznavanje sa mnogim ljudima koji bi me vozili, njihovom kulturom, tradicijom i načinom života. Zatim, jedna od opcija je ta da uz dobar provod stignete do određene tačke. Prednosti je mnogo, a mana gotovo i da nema. Međutim dogodila mi se jedna neprijatna situacija koju bih mogao da napomenem kao manu. Zbog bezbednosti je u celoj Evropi zabranjeno stopirati autoputem. Jednom prilikom me je jedan čovek ostavio na izlazu autoputa, naravno da me je policija uočila, uzela pasoš i otišla. Čekao sam ih jedno sat vremena u nadi da će mi vratiti dokumenta. Na moju sreću, vratili su se i izvinili na maltretiranju.

U knjizi objašnjavate kako je autostop jedna filozofija. Da li biste mogli da nam približite taj način razmišljanja?

Onaj koji nikada nije podigao palac teško da će shvatiti filozofiju autostopa. Prelep je osećaj kada stanem da stopiram pored auto puta i osetim miris benzina i sa osmehom ugledam vozača koji mi dolazi u susret sa znakom da mu se neću naljutiti ukoliko mi

ne stane. Teško je opisati filozofiju autostopa koja podrazumeva i sa sobom donosi borbu sa srećom...

Koliko se autostop promenio kroz decenije?

Kada sam ja bio mlad to je bio najnormalniji način putovanja, dok danas to i nije baš tako. Danas svi imamo automobil i onda nije problem otići sa jednog mesta na drugo. Autostop se dosta promenio, jer danas ima previše kriminala i nije bezbedno bas ići sa svakim. U ovo vreme nije baš pametno da jedna devojka stane da stopira, dok je sedamdesetih to bilo sasvim normalno. Postojala je sigurnost da se devojci ništa neće desiti.

Na koncerte ste išli autostopom, koji kocert Vam je najdraži?

Postoje tri koncerta koja su mi najdraža, to su koncert Ket Stivensa u Ljubljani, Brusa Springstina u Beču i koncert Džoun Bajz u Kombank dvorani u Beogradu. Jedna od najlepših uspomena mi je ta što sam imao prilike da sa svojom heroinom Džoun Bajz popričam na kratko i da mi potpiše ploču i majicu.

Putujući autostopom upoznali ste razne ljude. Da li je neko poznanstvo ostavilo poseban trag u Vašem životu?

Sva poznanstva su ostavila veoma upečatljiv trag. Međutim, jedno poznanstvo mi je posebno drago jer je iz njega izraslo prijateljstvo. Jednom prilikom mi je stao čovek po imenu Diter Veš, koji se spremao da u tom trenutku po broju primljenih putnika uđe u Ginišovu knjigu. Srećan sam što smo moj prijatelj i ja imali priliku da se nađemo na listi njegovih autostopera.

Na putovanju ste upoznali mnoge poznate ličnosti. Koja od tih poznanstava biste izdvojili?

Na putovanju sam upoznao dosta ljudi, jednom prilikom me je vozio jedan od naših najpoznatijih glumaca. Međutim, nemam dozvolu da otkrijem njegov identitet. Imao sam priliku da porazgovaram sa: Ket Stivensom, Džoun Bajz i drugim poznatim ličnostima iz sveta kulture i muzike.

Kada ste oputovali za Italiju platili ste kaznu za autostop. Kako ste se osećali u tom trenutku?

Tada sam išao na koncert Nil Janga i potrošeni novac na kaznu mi nije bio od nekog značaja. Najbitnije je bilo da na vreme stignem

na koncert. Cela situacija je bila čudna, jer se u jednom trenutku niotkuda iza nas stvorila policija, koja nas je zaustavila na samom izlazu autoputa. Kako zakon nalaže, nije bezbedno stati na autoputu, te nas je zato policija sačekala na izlazu. Policajac mi je objasnio kako je stopiranje dozvoljeno samo na naplatnoj rampi i morao sam da platim kaznu koja je iznosila 44 evra. Nije mi bilo žao zbog novca, jer je moj jedini cilj bio da na vreme stignem na koncert.

Koje su reakcije Vaših bližnjih zbog ovakvog načina putovanja?

Reakcije su uglavnom bile pozitivne, jer sam ziveo u okruženju koje je razumelo tu slobodu autostopa. Međutim, moji roditelji su u početku bili protiv toga, naročito majka koja nije mogla da shvati čari ovog načina putovanja. Jednom prilikom mi je ponudila novac za voz, na šta sam je upitao: „Da li bih i pored do bijenog novca za kartu mogao da idem autostopom?“ Naravno da je nakon ovoga žena odustala od toga da me.

Potražujući ste imali priliku da se upoznate sa raznim kultuрамa i tradicijama. Šta vam je privuklo najveću pažnju?

Svakako Amerika, jer cela moja generacija je imala te neke mladalačke snove da poseti ovaj kontinent. Jedan od mojih snova je bio da stopiram u Americi, međutim ta prilika mi se nije pružila. Hipotetički možda i jeste, jer sam jednom prilikom posetio kuma u Atlanti. Prvi Kerberov bubnjar Zoran Stamenković koji je živeo samo jedan blok dalje, po dogovoru mi je stao i povezao mene i kuma na koncert. Zatim, Holandska kultura mi je zapala za oko zbog svojih staklenih zgrada i načina života.

Šta biste preporučili mlađoj generaciji autostopera?

Prvi i najbitniji savet koji bih preporučio autostoperima jeste da pamte dobra mesta za stopiranje na izlazu iz grada. Zatim, treba znati da će jedog trenutka neko sigurno stati, a jedno glavno pravilo autostopa je da stoper nikada ne započinje razgovor. Možda domaćin u tom trenutku nije raspoložen za priču. Ukoliko mu je potrebno društvo tokom vožnje, šofer će sam pokrenuti razgovor. Nije kulturno da se autostoper uspava, jer vas je vozač primio kako bi mu pravili društvo. Njegov automobil nije motel, te bi trebalo povesti računa o tome. Uvek treba gledati da se ponesu i nekoliko pari čarapa i sličnih potrpština jer se mogu desiti razne nezgode koje bi mogle da upropaste putovanje.

СТУДЕНТСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НИШ

Ниш, Шуматовачка бб
018/ 523 364, 523 120, 523 411

Академски фолклорни ансамбл "ОРО"

Велики народни оркестар

Академски мешовити хор

Академски женски хор

Академско позориште

Психолошко саветовалиште
за студенте СКЦ-а Ниш

Књижевно-трибински и
документарни програм

Издавачка делатност

Музичко-сценски програм-
концерти, перформанси

Ликовни програм- изложбе

Филмски програм

Међународни студенчки
фестивал фолклора

Међународни студенчки
позориши фестивал Урбанфест

Светосавски бал

www.skc-nis.com

Студентски центар Ниш
Установа за стандард студената Републике Србије

Uprava

Studentski centar Niš
Ustanova za standard studenata
Republike Srbije
Aleksandra Medvedeva br. 2
www.scnis.rs, info@scnis.rs
tel/fax 236-686, 226-487, 231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski restoran - Velikotrnavska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski restoran - Gradsko polje bb

House caffe - klub studenata u Velikotrnavskoj 2 , kod Medicinskog fakulteta

Klub Ekonomskog fakulteta -
Trg Kralja Aleksandra 11

